

არ ცვლის მისი მიმღინარეობის პირობებს. იგი ზუსტად აღწერს აღმო-
ცენებული პროცესის ყველა მომენტს ბუნებრივ მიმღინარეობაში. სა -
პირისა, ცნებად ექსპერი (იხ.)

ბუნებრივი ექსპერიმენტი – ბ-ვის განვითარების შესწავლის
ერთ-ერთი მეთოდი. შემოტანილია ფს-გიაში რუსი მეცნიერის. ა ფუ-
ლაზურსკის მიერ. ბ. ი-ტს უკირავს საშუალო აღგილი ჩვეულებრივ და-
კვირვებასა და ლაბორატორიულ ფს-გიურ ექსპერტს შორის. ლაბორა-
ტორიული ექსპერტისაგან განსხვავებით მისთვის დამახ. ის, რომ ბ-ვმა
არ იცის, რომ მასზე ცდას აყენებენ. მკლევარ-ექსპერიმენტატორი წი-
ნასწარ ამუშავებს ცდის გეგმას (გაკვეთილი, თამაში, ტანვარჯიში,
ექსკურსია დასხვა). ისე, რომ ნებისმიერად გამოიწვიოს ბ-ვში მის -
თვის საინტერესო ფს-ტური პროცესი და ჩვეულებრივ ბუნებრივ პირო-
ბებში დაკვირდეს მას ამით განსხვავდება იგი რ-რც ჩვეულებრივი
დაკვირვებისაგან, ისე – ლაბორატორიული ექსპერტისაგან.

ბუნებისმეტყველური ექსპერიმენტი – ფს-კური ცხოვრების კვლევ-
ის ერთ-ერთი მეთოდი. მკლევარი ფს-გი განზრახ იწევეს ცპ-ში მის -
თვის საინტერესო გამომხატველ მოძრაობებს და აკვირდება მათ. ამ
მოძრაობებს სიმპტომატური მნიშვ. აქეთ მათ საფუძველზე ექსპერიმენტატო-
რი დასკვნის სუბ-ტში მიმღინარე ფს-კური მოელენების შესახებ. | ბ. ე. რამ-
დენიმე სახისაა. ჭ. ვუნდტის კლასიფიკაციით ცნობილია: 1) გაღიზია-
ნების ანუ შთაბეჭდილების მეთოდი. 2) გამომხატველ ანუ გამომსახველ
მოძრაობათა მეთოდი და 3) რეაქციის მეთოდი. ბ. ე-ის მეთოდს სხვა -
ნაირად კაუზილურ ექსპერტისაც უწოდებენ.

ბუნებისმეტყველური ფსიქოლოგია – მიმართულება ფს-გიაში, რ-
იც სულის (ფს-კის) მოვლენებს ბუნების მოვლენებად განიხილავს. ამ
მიმართულების თანახმად აღ-ნის ფს-კური ცხოვრების კვლევა ფს-კური
ელემენტებისა და მათი ფიზიოლ. კორელატების ძიებით განისაზღვრება. მისი
კვლევის მეთოდია დაკვირვება და ექსპერტი ბ. ფ-ის ძირითადი ამო-
ცანაა ახსნა (იხ.), ამიტომ მას სხვანაირად „ახსნით“ ფს-გიას უწოდე-
ბენ. ებურდონის ტესტი – ყურადღების შემოწმების ტესტი. ცპ-ს ეძ-
ლევა ცალ-ცალკე ანბანებისაგან (ასოებისაგან) შედგენილი უაზრო ტეს-
ტი. ევალება: ტექსტიდან ამოშალოს გარკვეული ანბანები (ასოები)
ერთი ან რამდენიმე. ყურადღების დონის მაჩვენებელია შეცდომათა
რაოდენობა და დრო, რ-იც ცპ-მა მუშაობას მოანდომა.

8

გამოცხა – (გერმ. Verstehn, Auffassung) – გონითი აქტი, ნიშნავს:
მო(ე)მული მოვლენის, საგნის, პრობლემის აზრისა და არსის (საზრისის)

წვდომას. მისი კავშირების, მიმართებების . სტრუქტურულ მთლიანო - ბაში გაცნობიერებას, მისი მნიშვ-ის დადგენას. თუ გაიგე, ეს ნიშნავს, რომ იცი, რა გაქვს მოცემული და რ-რია მისი ბუნება. გ. ნიშნავს გა-სარკვევი საგნის სრულ შემეცნებას. გ. მიიღწევა რ-რც უშუალო „ჩა-წვდომის“ (გერმ. *Einsicht*), ისე აღწერის ან ახსნის გზით (იხ.).

გაგებითი ფსიქოლოგია – იგივეა, რაც გონითი, მეცნიერული ფს- გია.

გადანაცვლება ანუ გადაადგილება – (გერმ. *Verschiebung*) – ზ. ფროიდის მიერ შემოტანილი ცნება ფს-გიაში, წარმოადგენს „დაცვითი მექანიზმის“ ერთ-ერთ სახეს. 1. დიდ როლს ასრულებს „სიზმრის ლატენტური შინაარსის“ გარდაქმნაში. ფროიდის აზრით, ჩეეულებრივი ლა- ბიდოზური წარმოდგენება (განდევნილი განცდათა შინაარსები) სიზმ - რის ცნობიერებისათვისაც მიუღებელია. სიზმარში მათი გამოყენება შე- საძლებელი რომ გახდეს, საჭიროა მათი გარდაქმნა, მათი შინაარსის შე- ცვლა. ამ მიზნით ხდება სიზმრის ლატენტურ წარმოდგენითა ნიშნების „გადანაცვლება“, „გადაადგილება“. მეორეხარისხოვან ნიშითა შინ წა - მოწევა, არსებითი ნიშნების დაჩრდილვა, არანიშანდობლივ თვისებათა მათვეის მიწერა და საბოლოოდ ისეთი შინაარსის წარმოდგენის დამყა- რება, რ-იც „ზე“ – „მე“ - სთვის იხ. (*Uter-fest*) გისაღები იქნება და რ-საც „ცენზურა“ სიზმრის ცნობიერებისათვის დასაშვებ შინაარსად მიჩნევს. ამ ახალ არაცნობიერად შეცვლილ წარმოდგენას სიზმრის მიმდინარეობაში რეპრეზენტაციის ((წარმომადგენლობის) უფლება ენი - ჟება და ემიერიდან ის ხელმძღვანელობს სიზმრის დინამიკას. (იხ. სიზ- მრის ლატენტური შინაარსი; შეკუმშვა). 2. ფსიქოანალიზის პროცესში ზოგჯერ ადგილი აქვს პაციენტის გრძნობების გადანაცვლებას მკურნალ ექიმზე, რაც ახალ ნევროზულ მდგომარეობას უქმნის ავად-ფსა მკურ- ნალობის დასასრულს ექიმმა უსათუოდ უნდა გაუცნობიეროს ეს მდგო- მარეობა ავად-ფსა და გადათავისუფლოს იგი მასზე გადატანილი გრძნო - ბებისაგან.

გადატანა – აქვს რამდენიმე მნიშვნელობა – 1. სწავლის პრო - ცესში მიღწეული წარმატების გა სხვა მასალაზე. შენიშნულია, რომ წინაგავარჯიშება დადებითად მოქმედებს შემდეგი ამოცანის გადაჭრა- ზე, აუმჯობესებს და აადვილებს მის გაგებას, გადაჭრასა და ათვისე- ბას. (იხ. ტრანსპოზიცია); 2. აფექტური მნიშვ-ის წარმოდგენიდან აფექტის გადატანა იმაზე, რისთვისაც ის დამახ. არ არის, რასაც ის თავისი წარმოშობით არ ეკუთვნის (ე. კრეჩმერი).

გაკვირვება – ინტელექტუალური გრძნობა, ჩნდება ისეთი არაჩვე ულებრივი მოვლენის დანახვის თუ აღქმის შედეგად, რ-იც სუბ-ის არ-

სეზულ გამოცდილებაში არასოდეს ყოფილი მოცემული და მისი გავება და ახსნა ამ გამოცდილების ფარგლებში სავსებით აღკვეთილია. გაკვირვებით იშვება პრობლემის დასმა და ოღვმული მოვლენის შემეცნების ცდა. ამ გავებით გ. ის ინტელექტუალური გრძნობაა, რ-აც । ბერძენი ფილოს-სი პლატონი ფილოსოფოსობის დასაწყისად თვლიდა.

გამოკითხვის მეთოდი – იხ. ექსპლორაცია; ანკეტური მეთოდი.

გამომხატველი (ანუ გამოშახველი) მოძრაობები – აღნიშნავს ორგანიზმის იმ ცვლილებების გაძლიერება ან შესუსტებას, რ-ებიც ჩნდებიან განცდასთან, უმეტესად გრძნობებთან და ემოციებთან და - კაცურებით, ასეთია: მაჯისცემის, სუნთქვის, სისხლის მიმოქცევის, სხეულის მოძრაობების, მიმიკის (სიცილი, ტირილი), პანტომიკის (უსტები, გაქცევა ან გაშეშება და სხვა).

ორგანიზმის ეს ცვლილებები გამოხატავს ჩვენს განცდებს, განსაკუთრებით გრძნობებსა და ემოციებს და ობიექტური დაკვირვების საგნად აქცევს, თითქოს მათ გარეგნულად დასანახს ხდის. ამიტომ ეწოდება მათ „გამომხატველი მოძრაობები“. კავშირი განცდებსა და ამ სხეულებრივ ცვლილებებს შორის იმდენად მტკიცე და არსებითია, რომ უს-გიაში მათ ემოციური განცდების სიმპტომად თვლიან და ამიტომ გრძნობა-ემოციის შესწავლის ერთ-ერთ მეთოდად იყენებენ (იხ. გამომხატველ მოძრაობათა მეთოდი).

ჩ. დარგინის აზრით ზოგირეთი გ. მ. იმ მოძრაობათა რული - მენტს წარმოადგენს, რ-თაც პირველყოფილი აღ-ნი ხიდათის დროს თავს იცავდა, მაგ., კბილების, ლრქუნა, ხელების დამუშრვა თანამე-დროვე აღ-ნთან წარმოადგენს იმ ქცევის ნაშთს, როცა აღ-ნი მართ-ლა შუშტითა და კბილებით იბრძოდა.

გრძნობა-ემოციისა და გ. მ-თა შორის კავშირი იმდენად არსებითი და მქიდროა, რომ ზოგიერთ მკვლევარს ამ ფაქტმა საბაზი შისცა, გრძნობა-ემოციები მთლიანად სხეულებრივ შეგრძნებათა კომპლექსზე დაეჭვანა (იხ. ჯემს-ლანგეს თეორია).

გ. მ. შეიძლება იყოს ცნობიერი, შეგნებულად გამოწვეული (მაგ., შეახინდის მიერ როლის შესრულებისას) და არაცნობიერი, | ე. ი. ბუნებრივი.

გამომხატველი მოძრაობის (ანუ გამოსახულების) მეთოდი – ფს-გიური ექსპერ-ის ერთ-ერთი სახე. ფიზიოლოგიდან გაღმოვტანა.. ფს-გიაში ე. ფუნდტბა. მღვმარეობს იმ ფიზიოლოგიური ცვლილებების და-კეირუება. შესწავლაში, რ-ბიც ფს-კურ პროცესებს და განსაკუთრებით იშოცეურ განცდების გამოხატავენ, მაგ., სუნთქვა, მაჯისცემა, სისხლის მიმოქცევა, მიმიკა, უესტი და სხვა

აღნიშნული მოძრაობების შესასწავლად სხვადასხვა ხელსაწყო-
აპარატი არსებობს. ეს აპარატები ფს-გიაში გაღმოტანილია ფიზიოლ-
დან. უინაიდან ყველა მოძრაობაზე უშუალო დაგვირვება ვერ ხერხდება,
ამიტომ მათ შესასწავლად საგანგებო, ძლიერ მგრძნობიარე კონსტრუქ-
ციის აპარატებს იყენებენ (ასეთია კარდიოგრაფი, 1 პლეტისმოგრაფი,
პნევმოგრაფი, ერგოგრაფი და სხვა). ტექნიკის თანამედროვე განვითა-
რების საფეხურზე აღნიშნული აპარატები უფრო გაუმჯობესებული სა-
ხითაა წარმოდგენილი.

გამოყენებითი ფსიქოლოგია (გერმ. *Angewandte Psychologie*) — გა-
ფის ცნება შემოღებულია ფს-გიაში ვ. შტერნის მიერ. გ. ფ-ის ამო-
ცანად ფს-გიური კანონების გამოყენება აღ-ნის პრაქტიკულ მოქმედება-
ში, ასეთია: მეურნეობა, მრეწველობა (იხ. რაციონალიზაცია); მედი-
ცინა (იხ. სამედიცინო ფს-გია); სასამართლო პრაქტიკა (იხ. სასამარ-
თლო ფს-გია, ჩვენების ფს-გია); პედაგოგიკა (იხ. პედ-ური ფს-გია);
სამხედრო საქმე და სხვა. ფს-გიური მეცნიერება საფუძვლად ედება
პრაქტიკული მოქმედების სხვადასხვა სფეროს, „გამოყენებითი ფსიქოლო-
გიის“ ცალკეულ დარგებს, (იხ. „ფსიქოლოგია“).

! გამოცდილება — სუბიექტის მიერ წარსულში საკუთარი დაკვირ-
ებით თუ სწავლით შეძენილი ცოდნის, ჩვევის, შთაბეჭდოლებების ერთობლიობა
მაგრამ ვ. არ არის ამ ყველაფრის უბრალო ჯამი ვ-ისათვის არსებით
ად დამახ. ის, რომ იგი გავლენას ახდენს სუბ-ის ყოველ აწმყო მოქ-
მედებაზე. წარსულში მიღებული გამოცდილების საფუძველზე, სუბ- უფ-
რო ადვილად სწავლობს, ადვილად წყვეტს ახალ ამოცანას, ადგილად
ეგუება ცხოვრების ახალ პირობებს. ვ. შინაარსეულად ნაირნაირია. ყო-
ველი სახის პროცესიული შრომის ნაყოფიერებას და წარმატებას თავი-
სი საკუთარი ვ. განსაზღვრავს.

ვ. რ-რც წარსულის აწმყოზე გავლენა სუბ-ის „ფიქსირებული
განშტურის“ (დ. უზნატე) საფუძველზე მუშავდება და ფუნქციობს.

გამოცდის ექსპერიმენტი — ფს-გიური ექსპერ-ის ერთ-ერთი სახე,
რ-ის მიზანია დაადასტუროს, აქვს თუ არა აღგილი მოცემულ პირობებ-
ში გარევეული ფს-კური ფუნქციის მოქმედებას და რა ხარისხით ვა
ჟ-ცს დიაგნოსტიკური მნიშვა აქვს, იგივეა, რაც „ტესტი“ (იხ.). გან-
სხვადება კვლევითი ექსპერ-საგან.

გამოწვევითი ექსპერიმენტი — (გერმ *Auslösende Experiment.*) — ყარლ
ბიულერის მიერ შემოტანილი ტერმინი ბ-ვის ფს-გიაში. იკვლევს რეფ-
ლექსებს, ინსტიქტებს, ე. წ. გამომხატველ მოძრაობებს, ე. ი. თანდა-
ყოლილ, არაგანვითარებად თვისებებს. ამ რეაქტიურის შესწავლისათვის
საკუთარისი ცპ-ზე მათი გამოწვევი გამლიზიანებლის ზემოქმედება,

ისეთისა, რ-თანაც ეს რეაქციები ერთმნიშვნელოვნად არიან დაკავშირებული.

გამომწვევითი ხასიათი (გერმ. Aufforderungscharakter) – კურტლევინის, მიერ შემოტანილი ტერ ფს-გიაში. მისი აზრით, ის ფაქტი, რომ ყოველი გარესიტუაცია, სტიმულის როლს ასრულებს, უნდა აიხსნას იმით, რომ სუბ-ის მოთხოვნილების შესატყვისი სიტუაცია (საგანი) აღჭურვილია ე. წ. | გ. ხ-თ ანუ ძალით; რაც იმაში მდგომარეობს, რომ დაკმაყოფილების საგანი მოთხოვნილების მქონე სუბიექტს თავისკენ იზიდავს, სამოქმედოდ იწვევს, ააქტიურებს. მაგ., მშიერ ად-ნს პური იზიდავს, მისი დანახვა უორკეული კამის მოთხოვნილებას, მაგრამ მაძღარი კაცის მიმართ იმავე! პურს არავთარო ძალა არა აქვს, ე. ა. როცემი მოთხოვნილება დაკმაყოფილდება, საგანს გ. ხ. ეკარგება. ამრიგად, საგნის გ. ხ. სრულებით გარკვეულ მიმართულებაში იმყოფება ად-ნის მოთხოვნილებასთან – გარკვეულ მოთხოვნილების დაკმაყოფილების შესატყვისი საგანი იზიდავს მოთხოვნილების მქონე ად-ნს იმიტომ, რომ იგი შეიცავს გ. ხ. ძალას, ხოლო იგივე საგანი, თუ ად-ნს მისი მოთხოვნილება არ აქვს, მისთვის ინდიფერენტული საგანია.

დ. უზნაძემ საგნის ეს გ. ხ. განწყობის ფაქტად აღიარა. მისი აზრით, მოთხოვნილების მქონე ად-ნს მოთხოვნილების შესატყვის საგნებთან შეხვედრისას „გარკვეული მოქმედების განწყობა უჩინდება; და ეს განწყობაა, რომ თავის ფს-ვიურ გამოხატულებას კ. ლევინის მიერ აღწერილ გ. ხ.-ის ფაქტში პოულობს: პური მშიერ ად-ში განსაკუთრებული კუცის – პურის დაუფლებისა და შექმის განწყობას იწვევს და ამიტომაა, რომ იგი მიმზიდველობის ძალის მქონედ განიცდება“ (დ. უზნაძე). დ. უზნაძის „განწყობის“ ცნება გასაგებს ხდის კ. ლევინის მიერ საგნის „გამომწვევი ხასიათის“ ფაქტს.

გამლიზიანებელი – ეწოდება | იმ საგანს | ან მოვლენას, რ-იც იწვევს ორგანიზმში შესატყვისი რეცეპტორის მოქმედებას. მაგ., გ. თვალისწევის . სინათლის ტალღის რხევაა, სმენის ორგანოს სისტემის – პაერის ტალღების რხევა და სხვა. (იხ. აღერთული გამლიზიანებელი).

განაწილებული ანუ დისტრიბუციული ყურადღება – იხ. ყურადღება.

განდეგნა (გერმ. Verdrängung) ჸ. ფროიდის „არაცნობიერის“ თეორიაში „დაცვითი მექანიზმის“ ერთ-ერთი ძირითადი ცნებაა. ამ თეორიის თანახმად პიროვნების „იგი“ – ს (გერმ. „Es“) სფეროში (ინსტრუქტები-ლტოლვებში) წარმოშობილი და ცნობიერებაში პრეზენტირებული „ალიბილოზური“ წარმოდგენები, რ-თაც „ზე-მე“ თავისთვის მია-

ულებლად თვლის, ცნობიერებიდან იდევნება ცნობიერების ერთ-ერთი ინ-
სტანტანციის „ცენზურის“ მიერ. ასეთია მეტწილად; საზოგადოებრივი
ნორმებით აკრძალული ლიბიდოზური სურვილები, ინცესტისადმი მიღ -
რეცილება, „ოიდიპოსკომპლექსი“ და საზოგადოდ ყოველი ანტისაზოგა-
დონებრივი, ამორალურ საქციელთან დაკავშირებული უარყოფითი წარ-
მოდგენა. გ-ილი შინაარსი იძირება ქვეცნობიერებაში და იქ განაგ -
რძობს არსებობას „კომპლექსის“ სახით. გ-ილი შინაარსი გავლენას ახ-
დენს ცნობიერებაზე, განსაზღვრავს მის შოქმედებას, ზოგჯერ მიმარ-
თულებასაც კი უცელის მის მიმღინარეობას. თვითონ პიროვნებამ კი
არაფერი იცის არც ცნობიერებიდან წარმოდგენის! გ-ნის შესახებ, არც
/გ-ილი შინაარსის არაცნობიერად არსებობის და მოქმედების შესახებ.
გ-ილი შინაარსი ენერგიას არ კარგავს, იგი მუდამ ისწრაფვის, კვლავ
დაუბრუნდეს ცნობიერებას და განახორციელოს თავისი სურვილები, მაგ-
რამ „ცენზურა“ დგას ცნობიერების საღარაჯოზე და გ-ნილ შინაარსს
არ აძლევს საშუალებას კვლავ შეაღწიოს ცნობიერებაში. ფრონდის თე-
ორიის მიხედვით, ფსიქოანალიზური საშუალებებით უნდა ამოვიყვანოთ
/გ-ილი წარმოდგენა ქვეცნობიერებიდან და ცნობიერი გავხადოთ (იხ.
კათარსისი). არაცნობიერი შინაარსის ამოვიყვანა ცნობიერებაში დიდ
სიძნელეებთან არის დაკავშირებული, მაგრამ ეს მხოლოდ სიძნელეა და
არა პრინციპული შეუძლებლობა, პრინციპულად, ფრონდის თეორიის თა-
ნახმად, ყოველი ცნობიერი შინაარსი შეიძლება გახდეს არაცნობიერი
და, პირიქით, არაცნობიერი შინაარსი კვლავ გახდეს ცნობიერი (იხ.
დაცვითი მექანიზმები; ფსიქოანალიზი; არაცნობიერი).

განვითარება –ორგანიზმის ფსიქო-ფიზიკური მონაცემების თან-
დათანობით შეცვლა უფრო მაღლით, უფრო სრულქმნილით, სასიცოც -
ხლო პირობებთან უკეთესად შეგუებულით. საწინ. ცნებაა – ინკოლუ -
ცია, დევრადაცია, ჩეგრესია. ორგანიზმის განვითარების კვლევა მეცნ-
ში ორი სახით მიმღინარეობს: ონტოგენეზისა და ფილოგენეზის სა -
ხით. ფს-გიას ორივე შიმართულებით მიჰყავს კვლევა-ძიება მაგ., ბ-
ვის ფს-გია, იგივე ასაკობრივი გ-ის ფს-გია აღ-ნს განიხილავს ონტო-
გენეზური გ-ის თვალსაზრისით, ე. ი. დღიდან დაბადებისა სრულ მო-
წიფულობამდე (20–25 წლამდე). ხოლო ფილოგენეზური თვალსაზრი -
სი განიხილავს ფს-კაში მომხდარ ცვლილებებს აღამიანის ისტორიის
მანძილზე, გვარეულობის, ტომის ისტორიის ყველა საფეხურზე (პირ -
ველყოფილი მდგომარეობა, ტომი, ტაბუ), ვიდრე დღემდე.

განვითარების უახლოესი ჭონა (ჩუს. ვინა ближайшего разви-
тия)-როგორც ცნება ფს-გიაში შემოტანილია ჩუსი ფს-გის ლ. ს. ვი -
.66

გორესკის მიერ (1934). მისი აზრით, პ-ვის განვითარებაში ორი პერიოდი შეიმჩნევა: 1. როდესაც გარეული ფს-კური ფუნქციები ჯერ კი-დევ მომწიფებული არ არის, არამედ მხოლოდ მომწიფების პერიოდში იმყოფება და თავისი შესაძლებლობების სრული გაშლის დროის შემთხვევაში პერიოდი წინასწარი მოსამზადებელი ეტაპია იმისათვის, რაც შემთხვევაში დასრულებულ-სტრუქტურულ სახეს მიიღებს სწორედ განვითარების ამ დონეს, რომელზეც ფს-კურ ფუნქციათა მომწიფების პროცესი მიმდინარეობს, „განვითარების უახლოესი ზონა“ ეწოდება. 2. მომ-დევნო პერიოდში, განვითარების დონე თავის დასრულებულ, სტრუქტურულად ჩამოყალიბებულ სახეს აღწევს. ეს არის განვითარებულ ფუნქციის ათა აქტუალური დონე.

გ. უ. ზ-ნის ეტაპზე მოცემულ ფს-კურ ფუნქციათა გამოყენება ბ-ვს საკუთარი ძალებით არ შეუძლია, მაგრამ სხვისი დახმარებით მათ აქტივიზაციას ის ახერხებს და შესაფერის ამოცანებსაც წყვეტს.

მეორე დონეზე – მომწიფებულ ფუნქციათა აქტუალურ დონეზე ბ-ვი თვითონ, სხვის დაუბმარებლად იყენებს ამ ფუნქციებს და დამოუკიდებლად წყვეტს შესატყვის. ამოცანებს. მაგ., დ. უზნაძე ბ-ვის ცნებითი აზროვნების განვითარებაში ორ პერიოდს ადასტურებს. პირველ პერიოდში – სკოლის წინარე ასაკი – ბ-ვი მხოლოდ სხვისი დახმარებით ახერხებს საგნების ნიშნების გამოყოფას, მათ დაჯგუფებას, სანელდებას, ე. რ. ლოგიკურ-ვერბალური აზროვნების ოპერაციებს – ანალიზს, სინთეზს, განზოგადებას, დეფინიციას განვითარების მეორე პერიოდში – სასკოლო ასაკში ბ-ვი ამ ოპერაციების შესრულებას დამოუკიდებლად, თავისი ძალებით ახერხებს. აქ მას ლოგიკურ-ვერბალური ცნებითი აზროვნება უკვე განვითარებული აქვთ. პირველი პერიოდი – გ. უ. ზ-ნას წარმოადგენს, მეორე – განვითარების მომწიფებული, აქტუალური, ცნებითი აზროვნების დონეს.

ღ. ვიგორსკის აზრით, სწავლება ყველაზე ნაყოფიერია, როცა ის გ. უ. ზ-ას ეყრდნობა. სწავლება, მისი აზრით, უკვე განვითარებულ ფუნქციებს კი არ უნდა ავარჯიშებდეს, არამედ წინ უნდა უსწრებდეს მათ მომწიფებას. განვითარება სწავლებას უნდა მიჰყავდეს სასწავლო საგანი თავის მასალას გ. უ. ზ-ნას უნდა უმიზნებდეს, რაღაც გ. უ. ზ-ნის ეს პერიოდი, მისი აზრით, სწავლისათვის ყველაზე „სენსიტი-ვური“ პერიოდია, სასწავლო მასალის მიმართ.

განზოგადება — იხ. ცნება

განზრახვა – იგივეა, რაც გადაწყვეტილება, ასაკუნისუფლს მქონე სუბ. იღებს იმ განსხვავებით, რომ მისი რეალიზაცია რამდენიმე ხნის შემდეგ ხდება. სხვანაირადება ისეთი სტაბილიზებული, გადა-

წყვეტილებაა, რ-იც მანამდე არსებობს სუბ-ში, სანამ მისი განხორციელების შესაფერისი სიტუაცია დადგება (იხ. ნებისყოფა).

განმარტება – (დეფინაცია) – ლოგიკაში ცნების შინაარსის გახსნა, ამისათვის ძირითადი და მთავარია განსამარტავი ცნების აღ- გილის ჩვენება მონათესავე ცნებათა შორის, სხვა ცნებებთან შისი მი - მართების დამყარება-ეს შესაძლებელი ხდება, ერთი მხრივ, განსამარტავი – მეორე მხრივ, მის სპეციალურ სახეობით ნიშანზე შითითებით (*differen-
tia specifica*), | მაგარ, განმარტება – „აღამრანი მოაზროვნე ცხოველია“ – ცნება „აღამრანის“ სწორი განმარტებაა: ნაჩვენებია მისი უახლოესი გვაროვნობითი ცნება – ცხოველი და სპეციალური სახეობითი ნიშანი – მოაზროვნეა გარდა ამისა, სწორებას მოეთხოვება კიდევ სხვა წესების დაცვაც, მაგრა, ის არც ძალიან ვიწრო უნდა იყოს და არც ძალიან ფართო, არ უნდა შეიცავდეს ტავტოლოგიას! (*idem per idem*). .

განმეორების ადგილის კანონი დასტავლაში – იხ. დასტავლის კანონები.

განტვირთვა (ლათ. *abreaction*) – ფსიქოანალიზში – რეაქტიული გა: ექიმის მიერ ავად-ური სულიერი დაძაბულობის მოსწნა, აფექტებისა და „განდევნილი განცდების“ ავადის ცნობიერებაში ამოყვანის (გაცნობიერების) გზით (ი. ბროიერი; ზ. ფროიდი). იხ. კათარსისი.

განყენებული აზროვნება - იხ. ლოგიკურ - ვერბალური აზროვ -
ნება

განცდა – ფს-კური მდგომარეობის „შინაგანი შეტყობინება“ კუ-
ველ ფს-კურ, ანუ ე. წ. სულიერ პროცესში რ-იც სუბ-სათვის ცნო -
ბიერადაა მოცემული, პრეზენტირებულია რაღაც ისეთი შინაარსი, რ-იც
თვითონ განცდას არ წარმოადგენს ასეთი |გ-აა: აღქმა (განსხვავებით
იმისაგან, რაც აღიქმება), წარმოდგენა (განსხვავებით იმისაგან, რაც
წარმოიდგინება) და ამის შესატყვისად, მეხსიერების პროცესები, აზ-
როვნება, გრძნობები, ემოციები, სურვილი, მისწრაფება და სხვა. კუ-
ველი |გ. იმავე დროს თავის არსებობაში, განცდელისათვის უ ს ა -
თ უ ო დ ც ნ ო ბ ი ე რ ი ა . არაცნობიერი გ. არ შეიძლება არსე-
ბობდეს; როცა ვინმერამეს განიცდის მას არა მარტო აქვს ეს გ., არა-
მედ მან კიდევ იცის, რომ მას ა ქ |ვ ს ეს გარკვეული გ ა ნ ც დ ა .
და მისი არსებობის ცოდნა ორ ცალკეულ მოვლენას კი არ წარმოადგენს,
არამედ ერთ განუყოფელ მთელს (იხ. ცნობიერება). |გ-ისთვის, რ-რც
ფს-კურისათვის დამახ. ის, რომ განსხვავებით ფიზ. შოვლენათაგან იგი
სივრცით კატეგორიებს მოკლებულია და მხოლოდ დროში მიმდინარე პრო-
ცესია. მაგ., არცერთი ემოციის (სიამოვნების ან უსიამოვნების), აზ-
როვნების, გადაწყვეტილების ან რ-იმე სხვა |გ-ის შესახებ არ შეიძლე-
|68

ბა ითქვას, რომ იგი მოცულობით დიდია ან პატარა, მაღალია ან დაბალი, ზევითაა თუ ქვევით იმ დროს, როცა ფიზიკურისათვის ეს სივრცითი მიმართულებები არსებითად დამახა.

გ-ებს, რ-ჩც ცნობიერების ფსიქიკურ პროცესებს,¹ შეისწავლის მეცნ. ფს-გია.

განწყობა – იხ. განწყობის თეორია.

განწყობის ექსპერიმენტული კვლევის მეთოდი – დაბალ-ვიტალური თუ მაღალ-ფუსკური მოთხოვნილების იმპულსით გამოწვეული ყოველი ქსევა აუცილებლად განწყობის საფუძველზე² პარმოიშობა და მისივე ზეგავლენით მიმღინარეობს. მაგრამ, რაღაც თვით განწყობა ცნობიერებაში არ აისახება, იგი თვით დაკვირვებას ას ც უშუალოდ არასოდეს არ ეძღვა, მისი შესწავლა პირდაპირი დაკვირვების მეთოდით შეუძლებელია. სამაგიეროდ, განწყობის შესწავლა შესაძლებელია არაპირდაპირი მეთოდით, საგანგებოდ შექმნილ პირობებში თვით ქცევა ზე, რ-ჩც განწყობის მოქმედების შედეგზე, დაკვირვების გზით.

განწყობის ექსპერიმენტული კვლევა ორ პერიოდად იყოფა: პირველია – განწყობის შექმნის პერიოდი – საგანწყობო ცდა, მეორეა საგანწყობო ცდაში შექმნილი განწყობის შემოწმების პერიოდი – კრიტიკული ცდა.

1. განწყობის ცდა რაოდენობითი ხასიათის მასალაზე, ¹⁾ საგანწყობო ცდა – ცპ-ს ერთ ხელში (ვთქვათ მარცხენაში) ეძღვა უფრო დიდი მოცულობის ხის ბურთი, მარჯვენა ხელში – პატარა ბურთი (ან ტაქისტოსკოპით უჩვენებენ ერთი მეორის გვერდით დახატულ ორ წრეს – ერთ დიდს – მარცხნივ, მეორეს პატარას – მარჯვნივ). მოწოდებული საგნები ცპ-მა უნდა შეადაროს ერთმანეთს სიდიდის მხრივ და თქვას რომელ მხარეზეა უფრო დიდი საგანი. ეს ცდა მეორჯება უცვლელად 10–15 ჯერ. ამ ცდის შედეგად ცპ-ს უმუშავდება არატოლი სიდიდეების (მარცხნივ დიდის, მარჯვნივ პატარას) აღქმის მზაობაა სიდიდეების ყოველ მომდევნო მიწოდებაზე ცპ. მოელის არატოლ საგნებს – მარცხნა მხარეზე დიდს, მარჯვენაზე – პატარას. ეს ი. სექტება არატოლი საგნების გარევაული მიმართულებით აღქმის განწყობაა.

ბ) კრიტიკული ცდა – უშუალოდ იმის წმედება, რაც ცპ-ს საგანწყობო ცდაში შეუმუშავდა არატოლი სიდიდეების აღქმის მზაობა – განწყობა, აწვდიან მას შესადარებლად საგანწყობო ცდაში მარჯვნივ მოთავსებულ პატარა ბურთს (წრის) სიდიდის ორ ტოლ ბურთს (წრეს). ცპ-მა სიდიდეების ყოველ მიწოდებაზე უნდა აღნიშნოს., რომელ მხა-

რეზე აღიქვამს უფრო დიდ საგანსა ცპ-ამ ტოლ საგნებს არატოლად აღიქვამს: ერთი მათგანი უფრო დიდად ეჩერება. უჩნდება მათი უტოლობის ილუზია.

ჩვეულებრივ, როგორც წესი, ორ თანაბარ სიღიდეს ცპ- აღიქვამს რ-რც თანაბარს; მეტნაკლებობის ილუზია არ უჩნდება. ახლა, ს ა ვ ან-წ ყობო ცდების გავლენით კრიტიკულ ცდაში ტოლი სა-გნები არ აღიქმება ტოლად. საგანწყობო ცდების გავლენით გამოშუშავ-და მათი უტოლობის აღქმის მზაობა /განწყობა/; ამ მზაობის გავლენით ტოლი სიღიდეები არატოლად აღიქმება, ჩნდება მათი უტოლობის ილუ-ზია ილუზიის გაჩენა და მიმდინარეობა კანონზომიერ ხასიათს ატარებს და სწორედ ეს კანონზომიერებაა განწყობის ბუნების: წედომის საშუა-ლებას რომ იძლევა. ილუზია განწყობის კვლევის მეთოდის როლს ასრუ-ლებს.

2. განწყობის კვლევა რომელობითი ხასიათის მასალაზე. საგან-წყობო ცდა: ცპ-ს ტაქისტოსკოპით აწვდიან წასაკითხად ლათინური ასოებით დაწერილ ლათინურ სიტყვებს 10–15 ჯერ. ცპ-ს უმუშავდება ლათინურად კითხვის განწყობა. ამის შემდეგ იწყება კრიტიკული ცდა: ცპ-ს აწვდიან ლათინური ასოებით დაწერილ რუსულ სიტყვებსა ცპ. მათ კითხულობს ლათინურად და ლებულობს უაზრო სიტყვებს. მაგ., რუსუ-ლი სიტყვა თითოე კრიტიკულ ცდაში იკითხება, რ-რც „მონოპ“, იორეა რ-რც „ნორბა“ (ზ. ხოჭავას მეთოდი). საგანწყობო ცდებით ფიქსირე-ბულმა ლათინური ასოებით კითხვის განწყობამ (მზაობამ) რუსული სიტ-ყვების კითხვა თავის შესატყვისად გარდაქმნა: |ცპ. რუსულ სიტყვებს ლათინურად კითხულობს.

რომელობით და რაოდენობით მასალაზე ჩატარებული ცდებით და-დასტურდა, რომ სანამ ქცევა დაიწყებოდეს (კრიტიკული ცდა), მანამ-დე მისი შინაარსი უკვე წინასწარმაგანწყობო ცდაში) გაირკვა და | დაფიქსირდა ქცევა, რ-იც კრიტიკულ ცდაში სრულდება საგანწყობო ცდაში მზადდება.

რ-რც რაოდენობით, ისე რომელობით მასალაზე აღქმის შედეგად გამოელენილი ილუზია, წინასწარ შექმნილი განწყობის, გაუცნობიერე-ბელი მოქმედების გამოვლენაა, რ-შიც გათვალსაჩინოებულია მასში ასა-ხული განწყობის ბუნება, მისი ღინამიკა. ამიტომ ილუზორული აღქმის მეთოდი განწყობის კვლევის ძირითად მეთოდად იქნა მიჩნეული. ყველა ამ ცდის საფუძველზე დავასკვნით, რომ განწყობა სუბ-ის ისეთი მდგრ-მარგობაა, რ-შიც წინასწარ იქმნება ქცევისათვის საჭირო ძალების ობი-

ექტურ სიტუაციასთან კონსოლიდაცია, სამოქმედო შინაარსის ჩამოყალიბება. ეს კი სუბ-ის ისეთი ფუნქციური მდგომარეობაა, საიდანაც ქცევა იწყება.

განწყობის თეორია — ცნება „განწყობის“ შესატყვისი ცნებებია რუსა უს्टანოვკა, გერმ. Einstellung, ინგლის. set, ფრანგ. attitude, გ. თ. შეიმუშავა და დამოუკიდებელ ფს-გიურ მიმღინარეობად დააფუძნა დ. უზნაძემ.

1. განწყობა სუბ-ის შინაგანი მდგომარეობაა; ჩნდება ორგანიზმის მოთხოვნილებისა და მისი დაკმაყოფილების გარეგანი პირობების ამ ორგანიზმზე მოქმედების შედეგად. წინასწარ, სანამ მოქმედება დაიწყებოდეს, სუბ-ში წარმოიშობა ამ მოთხოვნილების შესატყვისი ქცევის შესრულებისათვის საჭირო შინაგანი მდგომარეობა: ზჲაობის, მიღრეკილების ტენდენციის სახით. ორგანიზმში წარმოქმნილ ამ მოვლენას (გარკვეული მოქმედებისათვის სუბ-ის ფსიქო-ფიზ. ძალების მომართვა — მომზადებას) დ. უზნაძემ გ ა ნ წ კ ო ბ ა უწოდა.

განწყობაზე არის დამოკიდებული თუ რ-ელ მოქმედებას მიმართავს ორგანიზმი თავის მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლად და რ-ი წარმართავს მას. განწყობაზე დაფუძნებული მოქმედება (ყოველი მოქმედება ყოველთვის განწყობაზეა დაფუძნებული!) მიზეზობრივად განსაზღვრული (მოთხოვნილებით და გარემოთი) და მიზნობრივად მიზან-შეწონილი (მოთხოვნილების დაკმაყოფილებით) სასიცოცხლო აქციაა, ორგანიზმის გარკვეული ქცევაა.

მოთხოვნილებისა და შესატყვისი სიტუაციის ზეგავლენით ჯერ წარმოიშობა განწყობა და მერე ამ განწყობის საფუძველზე სრულდება ქცევა, იშ შინაარსით, რ-იც განწყობაში წინასწარ იყო ამ ქცევისათვის ნავარაუდევია.

განწყობა მთელი ცოცხალი სამყაროსათვის არის დამახ., მაგრამ ად-ნთან იგი მაინც სულ/სხვაა, უიდრე დაბალ ორგანიზმში და ცხოველ/ში. ად-ნთან იგი ვერბალურ (სოციალურ) დონეზე მიმღინარებს და წ ა რ მ თ ლ გ ე ნ ა ს (ფს-კას) უკავშირდება.

2. განწყობის წარმოშობის პირობები. განწყობის თეორიის მიხედვით განწყობის წარმოშობას და მიმღინარეობას ორი ძირითადი პირობა განსაზღვრავს: მ თ ხ თ ვ ნ ი ლ ე ბ ა დ ა ს ი ტ უ ა - ც ი ა .

ა) მოთხოვნილება — ორგანიზმს თავისი არსებობის შენარჩუნება შეუძლია მხოლოდ გარემოსთან მჭიდრო ურთიერთობის პირობებში: არ სებობისათვის აუცილებელი საასიმილაციო ნივთიერება, რ-ის დანაკლისა

სუბ. მოთხოვნილების სახით განიცდის, გარეგანი ბუნების შემაღე - ნელი ნაწილია ეს ნივთიერება მან გარემოდან უნდა შეიძინოს, რომ მოთხოვნილება დაკმაყოფილოს. მაგრამ გარემო (ბუნება) მრავალფეროვანია და ორგანიზმები რომ სწორედ იმ ნივთიერებას (საგანს) მიაგნოს, რიც მას ათ ახლა ესაქიროება, – აუცილებელია წინასწარ მას სწორედ ამ ნივთიერების მოთხოვნილება გაუჩნდეს. იმისდა მიხედვით, თუ რა პირობებში ეძლევა სუბ-ს ეს საგანი მისი ქცევა სხვადასხვანაირი იქნება, მაგრამ ყოველთვის კონკრეტული ობიექტური სიტუაციის შესატყვისი. პრობლემა სწორედ აქ ისმის: რ-რ მყარდება! სუბის მოქმედების (ქცევის) შესატყვისობა გარეპირობებთან, რა განსაზღვრავს ქცევის ამ მიზანშეწონილობას, რ-რ ახერხებს ორგანიზმი სწორედ მიზანშეწონილ, ქცევას მიმართოს:

გ-ის თ-ის მიხედვით ქცევა არ იწყება მოუმზადებლად, რ-რც კი მოთხოვნილება გაჩნდება, რომ (*abrupte!*). რომ უცბად განხორციელდეს საჭიროა მოთხოვნილება ჯერ თავის შესატყვის სიტუაციას შეხვდეს, რ-იც მას ობიექტური ვითარების სახით ეძლევა (იხ. მოთხოვნილება)

ბ) სიტუაცია ყოველი მოთხოვნილება, სპეციფიკურ ად-ნურიც კი გულისხმობს, რომ მოთხოვნილების დაკმაყოფილების საგანიც არსებობს ობიექტურ გარემოს ნაწილის, ნივთიერების, სახით. მშიერისთვის ასეთ გარემოს პური ან სხვა სანოვაგე წარმოადგენს, მწყურვალისთვის – წყალი, შეცივებულისთვის – სითბო და ა. შ. დ. უზნაძის კონცეფციით, „სიტუაცია“ მოთხოვნილების დაკმაყოფილებისთვის გარეგანი პირობების მარტო ფიზიკურ არსებობას კი არ გულისხმობს, არა – მედ ამ ფიზ. გარემოს შესატყვისობას არსებულ მოთხოვნილებასთან, მათი „თანაზიარ და“ შეძლებისდაგვარად შეთანხმებულ მოქმედებას“ (დ. უზნაძე). მოთხოვნილება გარევეულ ინდიფიდუალურ ფორმას | შესატყვის კონკრეტური გარეგანი პირობების ზეგავლენით იძენს.

აქტუალური მოთხოვნილების და მისი დაკმაყოფილების შესატყვისი გარეგანი პირობების „თანაზიარ“ მოქმედებით სუბ-ში წარმოიშობა. მდგომარეობა „განწყობა“ მზაობის სახით მასში პოტენციურადაა მოცუმული მოთხოვნილებისათვის საჭირო ქცევის შინაარსი. განწყობაშია | ნავარაულევი აგრეთვე ქცევის მიზანშეწონილობაც. განწყობა სინამდევილის (შინაარსის) პირველადი ასახვის არაცნობიერი მდგომარეობაა.

გ-ს ამოსავალი დებულება, როგორც მთლიანი სუბიექტის ცნება-დ. უზნაძის კონცეფციით გარემოსთან პირდაპირ ურთიერთობაში მთლიანი სუბიექტი იმყოფება. გარეგანი სინამდევილე ზეგავლენას პირველ რიგში, ამ მთლიან სუბ-ექტზე ახდენს და მასში პირდაპირ იწვევს სათანადო ცელილებას. სუბ-ის ეს შუალობითი როლი დ. უზნაძემ ფს-გი-

ის ზოგად ამოსავალ დებულებად მიიჩნია. (იხ. „უშუალობის პოსტულარი“). ამ შეხედულების თანახმად, გარემო პირდაპირ კი არ იშვევს ქცევას, არამედ იგი უშუალოდ სუბ-ზე მოქმედებს, „მას ცვლის სიტუაციის შესატყვისად“. მასში იწვევს გარკვეულ ქცევის განწყობას., ქცევის აქტებს უშუალოდ ამ განწყობის მქონე სუბი განსაზღვრავს: იმ აქტებს და პროცესებს მიმართავს, იმ ქცევას ასრულებს, რ-ის განწყობაც სიტუაციის ზეგავლენით აქვს სუბ-ს შემუშავებული“.

ქცევის განმსაზღვრელი მიზეზი სუბ-ის მოთხოვნილებითა და შესატყვისი სიტუაციით შექმნილი განწყობაა. სუბ-ის მოთხოვნილების დაკმაყოფილება მხოლოდ ამ გზით შეიძლება.

განწყობის თვისებები – ა) განწყობის ფიქსაცია – განწყობა, რ-რც სუბ-ის მდგომარეობა, რ-რც მისი ძალების მოცემულ სიტუაციის თან კონსოლიდაცია, ცდების გამეორების შედეგად ფიქსირდება, უფრო მტკიცე ხდება, უფრო ღრმად იდგამს სუბ-ში ფესვებს. ეს იმაში იჩენს თავსარომ განწყობის ჩაქრობის შემდეგ თუ კვლავ ანალოგიურმა სიტუაციამ იმოქმედა სუბ-ზე, იგივე განწყობა უფრო ადვილად აიგზნება, უფრო მცირე გამეორებაა საჭირო, რომ იგი მყარი და დიფერენცირებული გახდეს, ვიდრე პირველად, იგი აქტიური ხდება მსგავს სიტუაციაშიც. საგანწყობო ცდა სწორედ განწყობის ფიქსირების როლს ას- რულებს.

ბ) განწყობის ფაზური მიმღინარეობა – ექსპერიმენტულ პირობებში კონტრასტული ილუზია დომინანტობა. შეგრძნების ზოგ მოდალობაში მაგა, ჰაპტიკურში კრიტიკული ცდის დასაწყისში და შემდეგაც ერთხანს მხოლოდ კონტრასტული ილუზია წარმოიშობა. (პირველი ფაზა), შემდეგ გამოერევა ასიმილაციური ილუზია, რ-აც კვლავ კონტრასტული ილუზია ცვლის (მეორე ფაზა), მაგრამ თანდათან ასიმილაციური ერთგა /მესამე ფაზა/. დასასრულ მყარდება სინამდვილის აღეყვარების აღწევა /ტოლობის აღწევა/. ასიმილაციური ილუზია / სინამდვილის აღეყვარების აღ- ქმას კრიტიკული ცდის რამდენიმე გამეორების შედეგად აღწევს, მაგ- რამ საბოლოოდ განმტკიციურებული შეიძლება ის ჯერ არ იყოს და კვლავ გაერიოს ასიმილაციური ილუზია (მეორე ფაზა). ერთხანს სინამდვი- ლის აღეყვარების აღწევა და ასიმილაციური ილუზია ცვლის ურთიერთს, მაგრამ ჩერა მტკიცდება სინამდვილის აღეყვარების აღწევა (იხ. გან- წყობის ილუზიის სახეები).

გ) განწყობის ირადიაცია და მისი ზოგად-პიროვნული ხასიათი-- მოთხოვნილების დაკმაყოფილების სიტუაციის ზემოქმედება ორგანიზმ-ზე შეგრძნების გარეკვეული ორგანოს საშუალებით ხორციელდება და სა-

თანადო განწყობა უპირველესად ამ ორგანოს ეჭით წარმოიშობა, მაგრამ მისი გავრცელების არე ამ; ლოკალური აღგილით არ შემოიფარგლება, მისი მოქმედება სხვა ორგანოებზეც ვრცელდება და სუბიექტის მთლიან მდგომარეობად იქცევა. ამ მოვლენას განწყობის ირადიაცია ეწოდება. მაგ., თუ განწყობა ცალ ხელზე ან თვალზე გამომუშავდა იგი მეორე ხელზე და მეორე თვალზეც გავრცელდება. მეტიც, თუ განწყობა ერთი მოდალობის ორგანოზე გამომუშავდა, მაგ., ხელზე, იგი სხვა მოდალობის ორგანოზე გავრცელდება, მაგ., თვალზეც. ამრიგად, მტკიცდება, რომ განწყობა | ლოკალური მდგომარეობა არ არის, იგი ორგანიზმის ჰოგად-პიროვნული აქტივობაა.

ღ) განწყობის ჩაქრობის პროცესი – ფიქსირებული განწყობა შეიძლება მოიხსნას, ჩაქრეს: 1. ბუნებრივად, ღროის ფაქტორის ზეგავლენით, როცა შესატყვისი სიტუაცია დიდან არ მოქმედებს. 2. ექ-სტერ-ულ პირობებში: კრიტიკული ცირკულაციების შედეგად.

ე) განწყობის სტაბილურობა – დროის ზეგავლენის მიმართ განწყობას გარკვეული სტაბილურობა ახასიათებს: სხვადასხვა გამლიზიანებლის ზემოქმედების მიუხედავად ერთხელ ფიქსირებული განწყობა არ იკარგება. იგი ხანგრძლივად ინარჩუნებს აქტივობის უნარს.

განწყობის ილუზიის სახეები – განწყობის კრიტიკულ ცდაში ორი სახის ილუზია ჩნდება: კონტრასტული ცდა ას ის მას და ციური რიტუალი ა) კონტრასტული ილუზია, რომელიც ჩესი, ჩნდება რაოდენობრივ მასალაზე საგანწყობო ცდების მომდევნო ცდაში, ე. ი. კრიტიკულ ცდაში. ეს ილუზია ტოლი სიჭიდვების ისეთი მცდარი აღქმაა, როცა მიწოდებული ტოლი სიჭიდვებიდან უფრო პატარად აღიქმება საგანი იმ მხარეზე, რომელზეც საგანწყობო ცდაში მუდამ უფრო დიდი ობიექტი თავსდებოდა და ც. ც. თვითონ მას უფრო დიდად აღიქვამდა. ილუზია ეს აღქმა იმიტომ, რომ სინამდვილეში საგანი ამ მხარეზე უფრო პატარა კი არ არის, არამედ მარჯვნივ მოთავსებულის ტოლია. კონტრასტული ცდა კონტრასტული ცდაში ას იმიტომ, რომ საგანწყობო ცდაში ფიქსირებული მდგომარეობის საწინააღმდეგოა – სადაც საგანწყობო ცდაში საგანი უფრო დიდად აღიქმებოდა იქ ახლა / კრიტიკულ ცდაში ტოლი საგანი უფრო პატარად აღიქმება. ბ) ასიმილაციური ილუზია – კრიტიკულ ცდაში მიწოდებული ტოლი სიჭიდვებიდან უფრო დიდად აღიქმება საგანი იმ მხარეზე, რომელზედაც საგანწყობო ცდაში მუდამ დიდი საგანი თავსდებოდა, ეს ის საგანწყობო ცდაში შექმნილი განწყობის შესატყვევისად: ასიმილაციურად.

ასიმილაციური აღმა, საერთოდ, სინამდვილის წვდომის ერთადერთ-

თი გზაა. სინამდვილის აღქმა აჩალი ვითარების ასიმილაციაა ძველ ნა-
ცნობ წარმოდგენასთან, მათ შორის სრული იდენტობის დამყარებაა.

კონტრასტული ილუზია დამახა რაოდენობრივი მასალის აღქმისათ-
ვისა. განსაკუთრებით მაშინ, როცა განსხვავება საგანთა შორის დიდია.
ასიმილაციური ილუზია დამახა რომელობითი განწყობისთვის (მაგ.,
ლათინური შრიფტით კითხვის განწყობა).

როგორც კონტრასტული, ისე ასიმილაციური ილუზიური აღქმის
შემთხვევაში სინამდვილის ადეკვატური წელომა, დ. უზნაძის თეორიით,
მიიღწევა „განწყობის შეცვლის ძირითადი კანონის“ შიხედვით (იხ.).

განწყობის ინდივიდუალურ-დიფერენციული ხასიათი-ზოგადი თვი-
სებების გვერდით (ფიქსაცია, ირალიაცია, ჩაქრობა, სტაბილურობა) გან-
წყობას ინდივიდუალურ-დიფერენციული ხასიათი აქვს და ეს შესატყვი-
სი ტიპოლოგიური ნიშნებით ვლინდება. ასეთი ნიშან-თვისებებია: გან-
წყობის აგზებადობა—ზოგი ად-ნისათვის ოროდე საგანწყობო ცდაც საკმარი-
სია განწყობის ფიქსაციისათვის, ზოგისთვის კი საგანწყობო ცდის მრა-
ვალი გამეორებაა საჭირო, რომ განწყობა | დაფიქსირდეს; განწყობის
დინამიკურობა და სტატიკურობა — დინამიკური ტიპისაა განწყობა, რო-
ცა სინამდვილის ადეკვატურ აღქმას აღწევს ყველა ფაზის გავლის შემ-
დეგი საწინ. სტატიკური ტიპის განწყობაა არის შემთხვევა, როცა სუბ-
თავს ვერ აღწევს ერთხელ ფიქსირებულ განწყობას და შეიძლება კრი -
ტიკული ცდა უსასრულოდ გაგრძელდეს. ასეთი განწყობა სტატიკურია;
პლასტიკურობა და სიტლანე — პლასტიკური ეწოდება განწყობას, როცა
ის თანდათან სუსტდება, იცვლება, რომელიმე ფაზაზე შეჩერდება და
შემდეგ სტატიკურობას გამოავლენს, ან გაიღლის ყველა ფაზას და აღი-
კვეთება. ორსავე შემთხვევაში განწყობა პლასტიკურია; ტლანებია გან-
წყობა, როცა რომელიმე ფაზაზე შეჩერებული პლასტიკური განწყობა
ერთბაშად გადადის ადეკვატურ აღქმაზე. ან, როცა დინამიკური გან-
წყობა, აგრეთვე ერთბაშად ჩაქრება და მყარდება ადეკვატური აღქმის
განწყობაა. განწყობის ირადიაციაც დიფერენციული ხასიათისაა, მეტ -
ნაკლები გავრცელებულობა ახასიათებს: ზოგ ად-ნში ერთ მოდალობაში
შექმნილი განწყობა მთელ პიროვნებაზე ცრულდება, ზოგში უფრო ვიწ-
როდაა, შემოფარგლული; კონსტანტურობა და ვარიაბილურობაა. კონ -
სტანტური ეწოდება განწყობას, რ-იც თავის ხასიათსარ იცვლის, მოქმე-
დების ერთ სახეს ინარჩუნებს ბოლომდე, მაგა, დინამიკური განწყობა
ყოველთვის მოქმედებს როგორც დინამიკური; გარიაბილური განწყობის
ტიპი ცვალებადია, ხან ერთ სახეს იღებს, ხან მეორეს. განწყობის სტა-
ბილურობაც მეტ-ნაკლები სიმტკიცისაა მაგ., როცა განწყობა უცილეს

წვდომას. მისი კავშირების, მომართებების სტრუქტურულ მთლიანობაში გაცნობიერებას, მისი მნიშვნელობას, დაღვენას თუ გაიგე, ეს ნიშნავს, რომ იცი, რა გაქვს მოცემული და რჩია მისი ბუნება. გ. ნიშნავს გასარგვევი საგნის სრულ შემეცნებას. გ. მიიღწევა რ-რც უშუალო „ჩაწვდომის“ (გერმ. Einsicht), ისე აღწერის ან ახსნის გზით (იხ.).

გაგებითი ფსიქოლოგია — იგივეა, რაც გონითი, მეცნიერული ფსიგია.

გადანაცვლება ანუ გადაადგილება — (გერმ. Verschiebung) — ზ.

ფრონტის მიერ შემოტანილი ცნება ფს-გიაში, წარმოადგენს „დაცვითი მექანიზმის“ ერთ-ერთ სახეს. 1. დიდ როლს ასრულებს „სიზმრის ლატენტური შინაარსის“ გარდაქმნაში. ფრონტის აზრით, ჩვეულებრივი (ლობიდოზური წარმოდგენები (განდევნილი განცდათა შინაარსები) სიზმრის ცნობიერებისათვისაც მიუღებელია. სიზმარში მათი გამოყენება შესაძლებელი რომ გახდეს, საჭიროა მათი გარდაქმნა, მათი შინაარსის შეცვლა. ამ მიზნით ხდება სიზმრის ლატენტურ წარმოდგენათა ნიშნების „გადანაცვლება“ | „გადაადგილება“. მეორეხარისხოვან ნიშვნება, შინ წა. — „მოწევა, არსებითი ნიშნების დაჩრდილვა, | არანიშანდობლივ თვისებათა მათთვის მიწერა და საბოლოოდ ისეთი, შინაარსის წარმოდგენის დამყარება, რ-იც „ზე“ — „მე“ - სთვის იხ. (Pie - Ich) მისაღები იქნება და რ-საც „ცენზურა“ სიზმრის ცნობიერებისათვის დასაშვებ შინაარსად მითხვდეს. ამ ახალ არაცნობიერად შეცვლილ წარმოდგენას სიზმრის მიმდინარეობაში რეპრეზენტაციის (წარმომადგენლობის). უფლება ენიჭება და ამიერიდან ის ხელმძღვანელობს სიზმრის დინამიკას. (იხ. სიზმრის ლატენტური შინაარსი; შეკუმშვა). 2. ფსიქოანალიზის პროცესში ზოგჯერ ადგილი აქვს პაციენტის გრძნობების გადანაცვლებას შეურნალებიშე, რაც ახალ ნეუროზულ მდგომარეობას უქმნის ავად-ფს შეურნალობის დასასრულს ექიმმა უსათუოდ უნდა გაუცნობიეროს ეს მდგომარეობა ავად-ფს და გადატავისუფლოს იგი მასზე გადატანილი გრძნობებისაგან.

გადატანა — აქვს რამდენიმე მნიშვნელობა — 1. სწავლის პროცესში მიღწეული წარმატების | გ. სხვა მასალაზე. შენიშნულია, რომ წინაგავარჯიშება დაღვებითად მოქმედებს შემდეგი ამოცანის გადაჭრაზე, აუმჯობესებს და აადგილებს მის გაგებას, გადაჭრასა და ათვისებას. (იხ. ტრანსპოზიცია); 2. აფექტური მნიშვნელობის წარმოდგენიდან აფექტის გადატანა იმაზე, როსთვისაც ის დამახ. არ არის, რასაც ის თავისი წარმოშობით არ ეძულების (ე. კრეჩმერი).

გაყვირვება — ინტელექტუალური გრძნობა, ჩნდება ისეთი არაჩვეულებრივი მოვლენის დანახვის თუ აღქმის შედეგად, რ-იც სუბ-ის არ

სემულ გამოცდილებაში არასოდეს ყოფილა მოცემული და მისი გაგება და ახსნა ამ გამოცდილების ფარგლებში სავსებით აღკვეთილია. გაკვირვებით იწყება პრობლემის დასმა და აღქმული მოვლენის შემეცნების ცდა. ამ გაგებით | გ. ის ინტელექტუალური გრძნობაა, რ-აც | ბერძენი ფილოსოფი პლატონი ფილოსოფოსობის დასაწყისად თვლიდა.

გამოკითხვის მეთოდი – იხ. ექსპლორაცია; ანკეტური მეთოდი.

გამომხატველი (ანუ გამომსახველი) მოძრაობები – აღნიშნავს ორგანიზმის იმ ცვლილებების გაძლიერება ან შესუსტებას, რ-ებიც ჩნდებიან განცდასთან, უმეტესად გრძნობებთან და ემოციებთან და - კაფშ-რებით, ასეთია: მაჯისცემის, სუნთქვის, სისხლის მიმოქცევის, სხეულის მოძრაობების, მიმიკის (სიცილი, ტირილი), პანტომიკის (ტისტები, გაქცევა ან გაშეშება და სხვა).

ორგანიზმის ეს ცვლილებები გამოხატავს ჩვენს/განცდებს, განსაკუთრებით გრძნობებსა და ემოციებს და ობიექტური დაკვირვების საგნაც აქცევს, თითქოს მათ გარეგნულად დასანახს ხდის. ამიტომ ეწოდება მათ „გამომხატველი მოძრაობები“ | კავშირი განცდებსა და ამ სხეულებრივ ცვლილებებს შორის იმდენად მტკიცე და არსებითია, რომ ფს-გიაში მათ ემოციური განცდების სიმპტომად თვლიან და ამიტომ გრძნობა-ემოციის შესწავლის ერთ-ერთ მეთოდად იყენებენ (იხ. გამომხსატველ მოძრაობათა მეთოდი).

ჩ. დარვინის აზრით ზოგირეთი გ. მ. იმ მოძრაობათა რული - ზენტს წარმოადგენს, რ-თაც პირველყოფილი ად-ნი ხიდათის ღროს თავს იცავდა, მაგა, კბილების, ლრჯენა, ხელების დამუშტვა თანამე - დროვე ად-ნთან წარმოადგენს იმ ქცევას ნაშთს, როცა ად-ნი მართლა მუშტითა და კბილებით | იბრძოდა

გრძნობა-ემოციისა და გ. | მ-თა შორის კავშირი იმდენად არსებითი და შეიძლება, რომ ზოგიერთ | მკვლევარს ამ ფაქტმა საბაზი მისცა, გრძნობა-ემოციები მთლიანად სხეულებრივ შეგრძნებათა კომპლექსზე დაზუანდა (იხ. ჯემს-ლანგეს თეორია).

გ. მ. შეიძლება იყოს ცნობიერი, შეგნებულად გამოწვეული (მაგ., მსახიობის მიერ როლის შესრულებისას) და არაცნობიერი, | ე. ი. ბუნებრიერი

გამომხატველი მოძრაობის (ანუ გამოსახულების) მეთოდი – ფს-გოური ექსპერ-ის ერთ-ერთი სახე. ფიზიოლოგიდან; გადმოგანა.. ფს-გიაში გ. მუნჯტია. მდგომარეობს იმ ფიზიოლოგიური ცვლილებების და-კვირვება შესწავლაში, რ-ბიც ფს-კურ პროცესებს და განსაკუთრებით ემოციურ განცდებს გამოხატავენ. მაგ., სუნთქვა, მაჯისცემა, სისხლის მიმოქცევა, მიმიკა, უესტი და სხვა.

ჩასეთისა, რ-თანაც ეს რეაქციები ერთმნიშვნელოვნად არიან დაკავშირებული.

გამომწვევითი ხასიათი (გერმ. Aufforderungscharakter) – პურტ-ლეგინის | მიერ შემოტანილი ტერ. ფს-გიაში. მისი აზრით, ის ფაქტი, რომ ყოველი გარესიტუაციას სტიმულის როლს ასრულებს, უნდა აიხს - ნას იმით, რომ სუბ-ის მოთხოვნილების შესატყვისი | სტრუაცია (საგანი); აღჭურვილია ე. წ. | გ. ხ-თ ანუ ძალით; რაც იმაში მდგომარეობს, რომ დაკმაყოფილების საგანი მოთხოვნილების მქონე სუბიექტს თავისკენ იზიდავს, სამოქმედოდ იწვევს, ააქტიურებსა მაგა, მშიერ აღ-ნს პურტ-გად, მისი დანახვა უორკეცებს ჭამის მოთხოვნილებას, მაგრამ მა-ძლარი-კაცის მიმართ იმავე | პურტ არავთარი ძალა არა აქვს, ე. ი. რ-რკ-კი მოთხოვნილება დაკმაყოფილდება. საგანს გ. ხ. ეკარგება ამრი-გად, საგნის გ. ხ. სრულებით გარკვეულ მიმართულებაში იმყოფება აღ-ნის მოთხოვნილებასთან - | გარკვეულ მოთხოვნილების | დაკმაყოფილების შესატყვისი საგანი იზიდავს მოთხოვნილების მქონე აღ-ნს იმიტომ, რომ იგი შეიცავს გ. ხ. ძალას, ხოლო იგივე საგანი, თუ აღ-ნს მისი მოთ-ხოვნილება არ აქვს, მისთვის ინდიფერენტული საგანია.

“ დ. უზნაძემ საგნის ეს გ. ხ. განწყობის ფაქტად აღიარა. მი- სი აზრით, მოთხოვნილების მქონე აღ-ნს მოთხოვნილების შესატყვის საგნებთან შეხვედრისას „გარკვეული მოქმედების განწყობა უჩნდება; და ეს განწყობაა, რომ თავის ფს-გიურ გამოხატულებას კ. ლევინის მიერ აღწერილ გ. ხ.-ის ფაქტში პოულობს: პურტ მშიერ აღ-ში განსა-კუთრებული ქცევის – პურტ დაუფლებისა და შეტმის განწყობას იწვევს და ამიტომაა, რომ იგი მიმზიდველობის ძალის მქონედ განიცდება” (დ. უზნაძე). დ. უზნაძის „განწყობის“ ცნება გასავებს ხდის კ. ლევინის მიერ საგნის | „გამომწვევი ხასიათის“ ფაქტს.

გამომწვეველი – ეწოდება | იმ საგანს | ან მოვლენას, რ-იც იწვევს ორგანიზმში შესატყვისი რეცეპტორის მოქმედებას, მაგა, გ- თვალი-სოვის. სინათლის ტალღის ჩერვაა, სმენის ორგანოსქელი – ჰაერის ტალღების ჩერვა და სხვა. (იხ. აღმდგარული გამოიზიანებელი).

განაწილებული ანუ დისტრიბუციული ყურადღება – იხ. ყურად-ღება.

განდევნა (გერმ. Verdrängung) ჲ. ფროიდის „არაცნობიერის“ თე-ორიაში დაცვითი მექანიზმის“ ერთ-ერთი ძირითადი ცნებაა. ამ თე-ორიის თანახმად პიროვნების „იგი“-ს (გერმ. „Es“) სფეროში | (ინსტრუ-ქტები-ლტოლვებში) წარმოშობილი და ცნობიერებაში პრეზენტირებუ-ლი „„ლიბიდოზური“ წარმოდგენები, რ-თაც „ზე-მე“ თავისთვის მოყდ.

ულებლად თვლის, ცნობიერებიდან იღებნება ცნობიერების | ერთ-ერთ ინ-
სტანტანციის „ცენზურის“ მიერ. ასეთია მეტწილად | საზოგადოებრივი
ნორმებით აკრძალული ლიბილოზური სურვილები, ინცესტისადმი მიღ-
რეკილება, „ოიდიპოსკომპლექსი“ და საზოგადოდ ყოველი ანტისაზოგა-
დოებრივი, ამორალურ საქციელთან დაკავშირებული უარყოფითი წარ-
მოდგენა. | გ-ილი შინაარსი იძირება ქვეცნობიერებაში და იქ განაგ-
რძობს არსებობას „კომპლექსის“ სახით. | გ-ილი შინაარსი გავლენას ახ-
დენს ცნობიერებაზე, განსაზღვრავს მის მოქმედებას, ზოგჯერ მიმარ-
თულებასაც კი უცვლის მის მიმღინარეობას. თვითონ პიროვნებამ კი
არაფერი იცის არც ცნობიერებიდან წარმოდგენის | გ-ნის შესახებ, არც
გ-ილი. შინაარსის არაცნობიერად არსებობის და მოქმედების შესახებ. ·
გ-ილი შინაარსი ენერგიას არ კარგავს, იგი მუდამ ისწრიაფვის, კვლავ
დაუბრუნდეს ცნობიერებას და განახორციელოს თავისი სურვილები, შაგ-
რამ „ცენზურა“ დგას ცნობიერების სადარაჯოზე და | გ-ილ შინაარსს
არ აძლევს საშუალებას კვლავ შეაღწიოს ცნობიერებაში. ფრონტის თე-
ორიის მიხედვით, | ფსიქოანალიზური საშუალებებით უნდა ამოვიყვანოთ
გ-ილი წარმოდგენა ქვეცნობიერებიდან და ცნობიერი გავხადოთ (იხ .
კათარსისი). არაცნობიერი შინაარსის ამოყვანა ცნობიერებაში დიდ
სიძნელეებთან არის დაკავშირებული, მაგრამ ეს მხოლოდ სიძნელეა და
არა პრინციპული შეუძლებლობა, პრინციპულად, ფრონტის თეორიის თა-
ნახმად, ყოველი ცნობიერი შინაარსი შეიძლება გახდეს არაცნობიერი
და, პირიქით, არაცნობიერი შინაარსი კვლავ გახდეს ცნობიერი (იხ.
დაცვითი მექანიზმები; ფსიქოანალიზი; არაცნობიერი) .

განვითარება –ორგანიზმის ფსიქო-ფიზიკური მონაცემების თან-
დათანობით | შეცვლა უფრო მაღლით, უფრო სრულქმნილით, სასიცოც -
ხლო პირობებთან უკეთესად შეგუებულით. საწინა ცნებაა – ინკოლუ -
ცია, დეგრადაცია, ჩეგრესია. ორგანიზმის განვითარების კვლევა მეცნ-
ში ორი | სახით მიმღინარეობს: ონტოგენეზისა და ფილოგენეზის სა -
ხით. ფს-გიას ორივე მიმართულებით მიჰყავს კვლევა-ძიება. მაგა , ბ-
ვის ფს-გია, იგივე ასაკობრივი | გ-ის ფს-გია აღ-ნს განიხილავს ონტო-
გენეზური | გ-ის თვალსაზრისით, ე. ი. ღლიდან დაბადებისა სრულ მო-
წიფულობამდე (20-25 წლამდე). წოლო ფილოგენეზური თვალსაზრი -
სი განიხილავს ფს-კაში მომხდარ ცვლილებებს აღამიანის ისტორიის
მანძილზე, გვარეულობის, ტომის ისტორიის ყველა საფეხურზე (პირ -
ველყოფილი მდგომარეობა, ტომი, .. ტაბუ), ვიდრე დღემდე.

განვითარების უახლოესი ჭონა (რუს. зона ближайшего разви-
тия -ორგორც ცნება ფს-გიაში შემოტანილია რუსი ფს-გის ლ.ს. ვი -
66

გოტსკის მიერ (ფ34). მისი აზრით, ბ-ვის განვითარებაში ორი პერიოდი შეიმჩნევა: 1. როდესაც გარკვეული ფს-კური ფუნქციები ჯერ კი-დევ მომწიფებული არ არის, არამედ მხოლოდ მომწიფების პერიოდში იმყოფება და თავისი შესაძლებლობების სრული გაშლიცენ ისწრაფვის. ეს პერიოდი წინასწარი მოსამზადებელი ეტაპია იმისათვის, რაც შემთხვევაში დასრულებულ-სტრუქტურულ სახეს მიიღებს. სწორედ განვითარების ამ დონეს, რომელზეც ფს-კურ ფუნქციათა მომწიფების პროცესი მიმდინარეობს, „განვითარების უახლოესი ზონა“ ეწოდება. 2. მომ-დევნო პერიოდში, განვითარების დონე თავის დასრულებულ, სტრუქტურული ჩამოყალიბებულ სახეს აღწევს. ეს არის განვითარებულ ფუნქციისათვის აქტუალური დონე.

გ. უ. ზ-ნის ეტაპზე მოცემულ ფს-კურ ფუნქციათა გამოყენები ბ-ვის საკუთარი ძალებით არ შეუძლია, მაგრამ სხვისი დახმარებით მათ აქტივიზაციას ის ახერხებს და შესაფერის ამოცანებსაც წყვეტს.

მეორე დონეზე – მომწიფებულ ფუნქციათა აქტუალურ დონეზე ბ-ვი თვითონ, სხვის დაუხმარებლად იყენებს ამ ფუნქციებს და დამოუკიდებლად წყვეტს შესატყვის, ამოცანებს. მაგ., დ. უზნაცე ბ-ვის ცნებითი აზროვნების განვითარებაში ორ პერიოდს ადასტურებს. პირველ პერიოდში – სკოლის წინარე ასაკი – ბ-ვი მხოლოდ სხვისი დახმარებით ახერხებს სავნების ნიშნების გამოყოფას, მათ დაჯგუფებას, სახელდებას, ე. ი. ლოგიკურ-ვერბალური აზროვნების ოპერაციებს – ანალიზს, სინთეზს, განზოგადებას, დეფინიციას განვითარების მეორე პერიოდში – სასკოლო ასაკში ბ-ვი ამ ოპერაციების შესრულებას დამოუკიდებლად, თავისი ძალებით ანერხებს. აქ მას ლოგიკურ-ვერბალური ცნებითი აზროვნება უკვე განვითარებული აქვს. პირველი პერიოდი – გ. უ. ზ-ნას წარმოადგენს, მეორე – განვითარების მომწიფებული, აქტუალური, ცნებითი აზროვნების დონეს.

ღ. ვიგორტსკის აზრით, სწავლება ჟველაზე ნაყოფიერია, როცა ის გ. უ. ზ-ას ეყრდნობა სწავლება, მისი აზრით, უდიე განვითარებულ ფუნქციებს კი არ უნდა ავარჯიშებდეს, არამედ წინ უნდა უსწრებდეს მათ მომწიფებას. განვითარება სწავლებას უნდა შივყავდეს. სასწავლო საგანი თავის მასალას გ. უ. ზ-ნას უნდა უმიზნებდეს, რადგან გ. უ. ზ-ნის ეს პერიოდი, მისი აზრით, სწავლისათვის ჟველაზე „სენსიტი-ვური“ პერიოდია, სასწავლო მასალის მიმართ.

განზოგადება — იხ. ცნება

განზრახვა – იგივეა, რაც გადაწყვეტილება, რასაც ნებისუფლს მქონე სუბ. ილებს იმ განსხვავებით, რომ მისი რეალიზაცია აამდენი-მე სნის შემდეგ ხდება. სხვანაირად/გ. ისეთი სტაბილიზებული, გადა-

წყვეტილებაა, რ-იც მანამდე არსებობს სუბ-ში, სანამ მისი განხორციელების შესაფერისი სიტუაცია დაღვება (იხ. ნებისყოფა).

განმარტება – (დეფინაცია) – ლოგიკაში ცნების შინაარსის გახსნა, ამისათვის ძირითადი და მთავარია განსამარტავი ცნების ადგილის ჩვენება მონათესავე ცნებათა შორის, სხვა ცნებებთან მისი მიმართების დამყარება-ეს შესაძლებელი ხდება, ერთი მხრავ, განსამარტავი – მეორე მხრავ, მის სპეციალურ სახეობით ნიშანზე მითითებით (*differencia specifica*), | მაგ., განმარტება – „აღამრანი მოაზროვნე ცხოველია“ – ცნება „აღამრანის“ სწორი|განმარტებაა: ნაჩვენებია მისი უახლოესი გვაროვნობითი ცნება – ცხოველი და სპეციალური სახეობითი ნიშანი – მოაზროვნე. გარდა ამისა, სწორ|გ.ას მოეთხოვება კიდევ სხვა წესების დაცვაც, მაგ., ის არც ძალიან ვიწრო უნდა იყოს და არც ძალიან ფართო, არ უნდა შეიცავდეს ტავტოლოგიას | (*idem per idem*). .

განმეორების ადგილის კანონი დასწავლაში – იხ. დასწავლის კანონები.

განტვირთვა (ლათ. *abreaction*) – ფსიქოანალიზში – რეაქტიული გვ.: ექიმის მიერ ავალ-ური სულიერი დაძაბულობის მოხსნა, აფექტებისა და „განდევნილი განცდების“ ავალ-ის ცნობიერებაში ამოყვანის (გაცნობიერების) გზით (ი. ბროიერი | ზ. ფროიდი). იხ. კათარსისი. | განუენებული აზროვნება – იხ. | ლოგიკურ – ვერბალური აზროვნება.

განცდა – ფს-კური მდგომარეობის „შინაგანი შეტყობინება“. ყოველ ფს-კურ, ანუ ე. წ. სულიერ პროცესში რ-იც სუბ-სათვის ცნობიერადად მოცემული, პრეზენტირებულია რაღაც ისეთი შინაარსი, რ-იც თვითონ განცდას არ წარმოადგენს. ასეთი | გ-აა: აღქმა (განსხვავებით იმისაგან, რაც აღიქმება), წარმოდგენა (განსხვავებით იმისაგან, რაც წარმოიდგინება) და ამის შესატყვისად, მეხსიერების პროცესები, აზროვნება, გრძნობები, ემოციები, სურვილი, მისწავლება და სხვა. ყოველი | გ. იმავე დროს თავის არსებობაში, განმცდელისათვის უსათურო ცნობის განცდება არა შეიძლება არსებობდეს; როცა ვინმერამეს განცდების მას არა მარტო აქვს ეს გ., არამედ მან კიდეც იცის, რომ მას აქვთ ეს გარკვეული განცდება. და მისი არსებობის ცოდნა ორ ცალკეულ მოვლენას კი არ წარმოადგენს, არამედ ერთ განუყოფელ მთელს (იხ. ცნობიერება). | გ-ისთვის, რ-რც ფს-კურისათვის დამახ. ის, რომ განსხვავებით ფიზ. მოვლენათაგან იგი სივრცით კატეგორიებს მოკლებულია და მხოლოდ დროში მიმდინარე პროცესია. მაგ., არცერთი ემოციის (სიამოვნების ან უსიამოვნების), აზროვნების, გადაწყვეტილების ან რ-იმე სხვა | გ-ის შესახებ არ შეიძლება.

ბა ითქვას, | რომ იგი მოცულობით დიდია ან პატარა, მაღალია ან დაბალი, ზევითაა თუ ჭევებით იმ დროს, როცა ფიზი საგნისათვის ეს სიკრიტით მიმართულებები არსებითად დამახა.

| გ-ებს, რ-ჩუ ცნობიერების ფსიქიკურ პროცესებსა! შეისწავლის მეცნ. ფს. გია.

განწყობა – იხ. განწყობის თეორია.

განწყობის ექსპერიმენტული კვლევის მეთოდი – დაბალ-ვიტალური თუ მაღალ-ფსიკური მოთხოვნილების იმპულსით გამოწვეული ყოველი შესაცავი აუცილებლად განწყობის საფუძველზე წარმოიშობა და მისივე ზეგავლენით მიმდინარეობს მაგრამ, რადგან თვით განწყობა ცნობიერებაში არ აისახება, იგი თ კ ი თ დ ა კ გ ი რ ე ბ ა ს ა ც უშუალოდ არასოდეს არ ეძღვა, მისი შესწავლა პირდაპირი დაკვირვების მეთოდით შეუძლებელია. სამაგიეროდ, განწყობის შესწავლა შესაძლებელია არაპირდაპირი მეთოდით, საგანგებოდ შექმნილ პირობებში თ კ ი თ ქ ც ი ვ ა ც ი ზ ე, რ-ჩ ც გ ა ნ წ ყ თ ბ ი ს მ თ ქ მ ე დ ე ბ ი ს შ ე დ ე გ ზ ე, დ ა კ გ ი რ ე ბ ი ს გ ზ ი თ.

განწყობის ექსპერიმენტული კვლევა ორ პერიოდად იყოფა: პირველია – განწყობის შექმნის პერიოდი – საგანწყობო ცდა, მეორეა საგანწყობო ცდაში შექმნილი განწყობის შემოწმების პერიოდი – კრიტიკული ცდა.

1. განწყობის ცდა რაოდენობითი ხასიათის მასალაზე, | თ) საგანწყობო ცდა – ცპ-ს ერთ ხელში (ვთქვათ), მარცხენაში უძღვა უფრო დიდი მოცულობის ხის ბურთი, მარჯვენა ხელში – პატარა ბურთი (ან ცაჭალუკობათ უჩვენებენ ერთი მეორის გვერდით დახატულ ორ წრეს – ერთ დიდს – მარცხნივ, მეორეს პატარას – მარჯვნივ). მოწოდებული საგნები ცპ-მა უნდა შეაღაროს ერთმანეთს სიღიღის მხრივ და თქვას რომელ მხარეზეა უფრო დიდი საგანია ეს ცდა მეორდება უცულელად 10–15 ჯერ. ამ ცდის შედეგად ცპ-ს უმუშავდება არატოლი სიღიღეების (მარცხნივ დიდის, მარჯვნივ პატარას) აღქმის მზაობა. სიღიღეების ყოველ მომდევნო მიწოდებაზე ცპ- მოელის არატოლ საგნებს – მარცხენა მხარეზე დიდს, მარჯვენაზე – პატარას. ეს ი. სკემება არატოლი საგნების გარკვეული მიმართულებით აღქმის განწყობა.

ბ) კრიტიკული ცდა – უშუალოდ იმის შემდეგ, რაც ცპ-ს საგანწყობო ცდაში შეუმუშავდა არატოლი სიღიღეების აღქმის მზაობა-განწყობა, აწვდიან მას შესაღარებლად საგანწყობო ცდაში მარჯვნივ მოთავსებულ პატარა ბურთს (წრის) სიღიღის ორ ტ თ ლ ბურთს (წრეს). ცპ-მა სიღიღეების ყოველ მიწოდებაზე უნდა აღნიშნოს, რომელ მხარ

რეზე აღიქვამს უფრო დიდ საგანს. ცპ. ამ ტოლ საგნებს არატოლად აღიქვამს: ერთი მათგანი უფრო დიდად ეჩერება. უჩნდება მათი უტოლობის ილუზია.

ჩვეულებრივ, როგორც წესი, ორ თანაბარ სიღიდეს ცპ. აღიქვამს რ-რც თანაბარს; მეტნაკლებობის ილუზია არ უჩნდება. ახლა, სა ა გ. ან წ ყო ბო ცდების გავლენით კრიტიკულ ცდაში ტოლი საგნები არ აღიქმება ტოლად. საგანწყობო ცდების გავლენით გამომუშავდა მათი უტოლობის აღქმის /განწყობა/; . ამ მზაობის გაელენით ტოლი სიღიდეები არატოლად აღიქმება, ჩნდება მათი უტოლობის ილუზია ილუზიის გაჩენა და მიმღინარეობა კანონზომიერ ხასიათს ატარებს და სწორედ ეს კანონზომიერებაა განწყობის ჰუნების |წევდომის საშუალებას რომ იძლევა. ილუზია განწყობის კვლევის მეთოდის როლს ასრულებს.

2. განწყობის კვლევა რომელითი ხასიათის მასალაზე. საგანწყობო ცდა: ცპ-ს ტაქისტოსკოპით აწვდიან წასაკითხად ლათინური ასოებით დაწერილ ლათინურ სიტყვებს 10-15 ჯერ. ცპ-ს უმცურავდება ლათინურად კითხვის განწყობა. ამის შემდეგ იწყება კრიტიკული ცდა: ცპ-ს აწვდიან ლათინური ასოებით დაწერილ რუსულ სიტყვებს. ცპ. მათ კითხულობს ლათინურად და ლებულობს უაზრო სიტყვებს. მაგ., რუსული სიტყვა თითოერ კრიტიკულ ცდაში იკითხება, რ-რც „მონოკ“, თითხა რ-რც „ნორბა“ (ზ. ხოჯავას მეთოდი). საგანწყობო ცდებით ფიქსირებულმა ლათინური ასოებით კითხვის განწყობამ (მზაობამ) რუსული სიტყვების კითხვა თავის შესატყვისად გარდაქმნა: |ცპ. რუსულ სიტყვებს ლათინურად კითხულობს.

რომელით და რაოდენობით მასალაზე ჩატარებული ცდებით დადასტურდა, რომ სანამ ქცევა დაიწყებოდეს (კრიტიკული ცდა), მანამდე მისი შინაარსი უკვე წინასწარწაგანწყობო ცდაში) გაირკვა და დაფიქსირდა ქცევა, რაიც კრიტიკულ ცდაში სრულდება საგანწყობო ცდაში მზადდება.

რ-რც რაოდენობით, ისე რომელით მასალაზე აღქმის შედეგად გამოვლენილი ილუზია, წინასწარ შექმნილი განწყობის, გაუცნობიერებელი მოქმედების გამოვლენაა, რ-შიც გათვალსაჩინოებულია მასში ასახული განწყობის ბუნება, მისი ღინამიერა ამიტომ ილუზორული აღქმის მეთოდი განწყობის კვლევის ძირითად მეთოდად იქნა მიჩნეული. ყველა იმ ცდის საფუძველზე დავასკვნით, რომ განწყობა სუბ-ის ისეთი მდგრადრეობაა, რ-შიც წინასწარ იქმნება ქცევისაფვის საჭირო ძალების ობი-

ექტურ სიტუაციასთან კონსოლიდაცია, სამოქმედო შინაარსის ჩამოყალიბება. ეს კი სუბ-ის ისეთი ფუნქციური მდგომარეობაა, რომელიც კი კონკრეტულ იწყება.

განტყობის თეორია – ცნება „განტყობის“ შესატყვისი ცნებებია რუს უს्टანोვხა, გერმ. Einstellung, ინგლის. set, ფრანგ. l'attitude, გ. თ. შეიძლება და დამოუკიდებელ ფსიურ მიმღინარეობად დააფუძნოს უზნაძემ.

1. განტყობა სუბ-ის შინაგანი მდგომარეობა; ჩნდება ორგანიზმის მოთხოვნილებისა და მისი დაქმაყოფილების გარეგანი პირობების ამ ორგანიზმზე მოქმედების შედეგად. წინასწარ, სანამ მოქმედება დაიწყებოდეს, სუბ-ში წარმოიშობა ამ მოთხოვნილების შესატყვისი ქვევის შესრულებისათვის საჭირო შინაგანი მდგომარეობა: მზაობის, მიღრეკილების ტენდენციის სახით. ორგანიზმში წარმოქმნილ ამ მოელენას (გარკვეული მოქმედებისათვის სუბ-ის ფსიქო-ფიზ. ძალების მომართვი – მომზადებას) და უზნაძემ განტყობის უწოდა.

2. განტყობაზე არის დამოკიდებული თუ რელ მოქმედებას მიმართავს ორგანიზმი თავის მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლად და რელ წარმართავს მას. განტყობაზე დაფუძნებული მოქმედება (ყოველი მოქმედება ყოველთვის განტყობაზეა დაფუძნებული!) მიზეზობრივად განსაზღვრული (მოთხოვნილებით და გარემოთი) და მიზნობრივად მიზან-შეწონილი (მოთხოვნილების დაკმაყოფილებით) სასიცოცხლო აქცია, ორგანიზმის გარკვეული ქცევაა.

მოთხოვნილებისა და შესატყვისი სიტუაციის ზეგავლენით ჯერ წარმოიშობა განტყობა და მერე ამ განტყობის საფუძველზე სრულდება ქცევა. იმ შინაარსით, რაც განტყობაში წინასწარ იყო ამ ქცევისათვის ნავარაუდევი.

განტყობა მთელი ცოცხალი სამყაროსათვის არის დამასა, მაგრამ აღ-ნთან იგი მაინც სულ / სხვად, ვიდრე დაბალ ორგანიზმში და ცხოველში. აღ-ნთან იგი ვერბალურ (სოციალურ) დონეზე მიმღინარეობს და წარმოიშობის პირობების უკავშირდება.

2. განტყობის წარმოშობის პირობები. განტყობის თეორიის მიხედვით განტყობის წარმოშობას და მიმღინარეობას ორი ძირითადი პირობა განსაზღვრავს: მოთხოვნილების და სიტუაციის და ცირკულაცია.

ა) მოთხოვნილება – ორგანიზმის თავისი არსებობის შენარჩუნება შეუძლია მხოლოდ გარემოსთან მჴიდრო, ურთიერთობის პირობებში: არსებობისათვის აუცილებელი საასიმილაციო ნივთიერება, რის დანაკლისს

სუბ. მოთხოვნილების სახით განიცდის, გარეგანი ბუნების შემაღვე - ნელი ნაწილია ეს ნივთიერება მან გარემოდან უნდა შეიძინოს, რომ მოთხოვნილება დაკმაყოფილოს. მაგრამ გარემო (ბუნება). მრავალფეროვანია და ორგანიზმები რომ სწორედ იმ ნივთიერებას (საგანს) მიაგნოს, რიც მას აი ანლა ესაქიროება, — აუცილებელია წინასწარ მას სწორედ ამ ნივთიერების მოთხოვნილება გაუჩნდეს. იმისდა მიხედვით, თუ რა პირობებში ეძლევა სუბ- ეს საგანი მისი ქცევა სხვადასხვანაირი იქნება, მაგრამ ყოფელთვის კონკრეტული ობიექტური სიტუაციის შესატყვისა. პრობლემა სწორედ აქ ისმის: რ-რ მყარდება | სუბ-ის მოქმედების (ქცევის) შესატყვევისობა გარეპირობებთან, რა განსაზღვრავს ქცევის ამ მიზანშეწონილობას, რ-რ ახერხებს ორგანიზმი სწორედ მიზანშეწონილ | ქცევას მიმართოს:

გ-ის თ-ის მიხედვით ქცევა არ იწყება მოუმზადებლად, რ-რც კი მოთხოვნილება გაჩნდება, რომ (*abrupte!*). | რომ უცბად განხორციელდეს საქიროა მოთხოვნილება ჯერ თავის შესატყვის სიტუაციას შეხვდეს, რიც მას ობიექტური ვითარების სახით ეძლევა (იხ. მოთხოვნილება)

ბ) სიტუაცია. ყოველი მოთხოვნილება, სპეციფიკურ აღ-ნურიც კი გულისხმობს, რომ მოთხოვნილების დაკმაყოფილების საგანიც არსებობს ობიექტურ გარემოს ნაწილის, ნივთიერების, სახით. მშიერისთვის ასეთ გარემოს პური ან სხვა სანოვაგე წარმოადგენს, მწყურვალისთვის — წყალი, შეცივებულისთვის — სითბო და ა. შ. და უზნაძის კონცეფციით, „სიტუაცია“ მოთხოვნილების დაკმაყოფილების კონკრეტური მოთხოვნილების დაკმაყოფილების გარეგანი პირობების მარტო ფიზიკურ არსებობას კი არ გულისხმობს, არა - მედ ამ ფიზ. გარემოს შესატყვევისობას არსებულ მოთხოვნილებასთან, მათი „თანაზიარ და | შეძლების დაგვარად შეთანხმებულ მოქმედებას“ (დ. უზნაძე). მოთხოვნილება გარდვეულ ინდიფიდუალურ ფორმას (შესატყვის კონკრეტული გარეგანი პირობების ზეგავლენით იძენსა

აქტუალური მოთხოვნილების და მისი დაკმაყოფილების შესატყვის გარეგანი პირობების „თანაზიარ“ მოქმედებით სუბ-ში წარმოიშვობა. მდგომარეობა „განწყობა“ მზაობის სახით. მასში პოტენციურადაა მოცუმული მოთხოვნილებისათვის საქირო ქცევის შინაარსის განწყობაშია წავარაუდევი აგრეთვე ქცევის მიზანშეწონილობაც განწყობა სინამდვილის (შინაარსის) პირველადი ასახვის არაცნობიერი მდგომარეობაა.

ეს ამოსაფალი დებულება, როგორც მთლიანი სუბიექტის ცნება-და. უზნაძის კონცეფციით გარემოსთან პირდაპირ ურთიერთობაში მთლიანი სუბიექტი იმყოფება. გარეგანი სინამდვილე ზეგავლენას პირველ რიგში, ამ მთლიან სუბ-ექტზე ახდენს და მასში პირდაპირ იწვევს სათანადო ცვლილებას. სუბ-ის ეს შუალობითი როლი დ. უზნაძემ ფს-გი-

ის ზოგად ამოსავალ დეპულებად მიიჩნია (იხ. „უშუალობის პოსტულარი“). ამ შეხედულების თანახმად, გარემო პირდაპირ კი არ იწვევს ქცევას, არამედ იგი უშუალოდ სუბ-ზე მოქმედებს, „მას ცვლის სიტუაციის შესატყვისად“. მასში იწვევს გარკვეულ ქცევის განწყობას,, ქცევის აქტებს უშუალოდ ამ განწყობის მქონე სუბი განსაზღვრავს: იმ აქტებს და პროცესებს მიმართავს, იმ ქცევას ასრულებს, რ-ის განწყობაც სიტუაციის ზეგავლენით აქვს სუბ-ს შემუშავებული“.

ქცევის განმსაზღვრელი მიზეზი სუბ-ის მოთხოვნილებითა და შესატყვისი სიტუაციით შექმნილი განწყობაა. სუბ-ის მოთხოვნილების დაკმაყოფილება მხოლოდ ამ გზით შეიძლება.

განწყობის თვისებები – ა) განწყობის ფიქსაცია – განწყობა, რ-რც სუბ-ის მდგომარეობა, რ-რც მისი ძალების მოცემულ სიტუაციას თან კონსოლიდაცია, ცდების: გამეორების შედეგად ფიქსირდება, უფრო მტკიცე ხდება, უფრო ღრმად იდგამს სუბ-ში ფესვებს. ეს იმაში იჩენს თავსარომ განწყობის ჩაქრობის შემდეგ თუ კვლავ ანალოგიურმა სიტუაციაში იმოქმედა სუბ-ზე, იგივე განწყობა უფრო აღვილად აიგზნება, უფრო მცირე გამეორებაა საჭირო, რომ იგი მყარი და დიფერენცირებული გახდეს, ვიდრე პირეულად, იგი აქტიური ხდება მსგავს სიტუაციაშიც. საგანწყობო ცდა სწორედ განწყობის ფიქსირების როლს ას-არულებს.

ბ) განწყობის ფაზური მიმღინარეობა – ექსპერიმენტულ პირობებში კონტრასტული ილუზია ლომინანტობის. შეგრძნების ზოგ მოდალობაში მაგо, ჰაბტურში კრიტიკული ცდის დასაწყისში და შემდეგაც ერთხანს მხოლოდ კონტრასტული ილუზია წარმოიშვობა. (პირეელი ფაზა), შემდეგ გამოერევა ასიმილაციური ილუზია, რ-აც კვლავ კონტრასტული ილუზია ცვლის (მეორე ფაზა), მაგრამ თანდათან ასიმილაციური ერევა /მესამე ფაზა/. დასასრულ მყარდება სინამდვილის აღეყვარული აღწმა /ტოლობის აღწმა/. ასიმილაციური ილუზია / სინამდვილის აღეყვარულ აღწმას კრიტიკული ცდის რამდენიმე გამეორების შედეგად აღწევს, მაგრამ საბოლოოდ განმტკიციული შეიძლება ის ჯერ არ იყოს და კვლავ გაერიოს ასიმილაციური ილუზია (მეორე ფაზა). ერთხაშს. სინამდვილის აღეყვარული აღწმა და ასიმილაციური ილუზია ცვლის ურთიერთს, მაგრამ ჩეარა მტკიცდება სინამდვილის აღეყვარული აღწმა (იხ. განწყობის ილუზიის სახეები).

გ) განწყობის ირადიაცია და მისი ზოგად-პიროვნული ხასიათი – მოთხოვნილების დაკმაყოფილების სიტუაციის ზემოქმედება ორგანიზმზე შეგრძნების გარკვეული ორგანოს საშუალებით ხორციელდება და სა- 73

თანადო განწყობა უპირეელესად ამ ორგანოს გზით წარმოიშობა, მაგრამ მისი გავრცელების არე ამ | ლოკალური ადგილით არ შემოიფარგლება, მისი მოქმედება სხვა ორგანოებზეც ვრცელდება და სუბიექტის მთლიან მდგომარეობაზე იქცევა ამ მოვლენას განწყობის ირალია ეწოდება. მაგ., თუ განწყობა ცალ ხელზე ან თვალზე გამომუშავდა იგი მეორე ხელზე და მეორე თვალზეც გავრცელდება. მეტიც, თუ განწყობა ერთი მოდალობის ორგანოზე გამომუშავდა, მაგ., ხელზე, იგი სხვა მოდალობის ორგანოზე გავრცელდება, მაგ., თვალზეც. ამრიგად, მტკიცდება, რომ განწყობა | ლოკალური მდგომარეობა არ არის, იგი ორგანიზმის ზოგად-პიროვნული აქტივობაა

დ) განწყობის ჩაქრობის პროცესი – ფიქსირებული განწყობა შეიძლება მოიხსნას, ჩაქრეს: 1. ბუნებრივად, დროის ფაქტორის ზეგავლენით, როცა შესატყვისი სიტუაცია დიდხანს არ მოქმედებს. 2. ექსპერტულ პირობებში: კრიტიკული ცდის მრავალჯერ გამეორების შედეგად.

ე) განწყობის სტაბილურობა – დროის ზეგავლენის შიმართ განწყობას გარკვეული | სტაბილურობა ახასიათებს: სხვადასხვა გამლიზიანებლის ზემოქმედების მიუხედავად ერთხელ ფიქსირებული განწყობა არ იკარგება, იგი ხანგრძლივად ინარჩუნებს აქტივობის უნარს.

განწყობის ილუზის სახეები – განწყობის კრიტიკულ ცდაში ორი სახის ილუზია ჩნდება: კონტრასტული და ასიმოლიკური ა. კონტრასტული კონტრასტული ილუზია, როცა შესი, ჩნდება რაოდენობრივ მასალაზე საგანწყობო ცდების მომდევნო ცდაში, ე. ი. კრიტიკულ ცდებში. ეს ილუზია ტოლი სიჭიდეების ისეთი მცდარი აღქმაა, როცა მიწოდებული | ტოლი სიჭიდეებიდან უფრო პატარად აღიქმება საგანი იმ მხარეზე, რომელზეც საგანწყობო ცდაში მუდამ უფრო დიდი ობიექტი თავსდებოდა და კა-თვითონ მას უფრო დიდად აღიქვამდა. ილუზია ეს აღქმა იმიტომ, რომ სინამდვილეში საგანი ამ | მხარეზე უფრო პატარა კი არ არის, არამედ | მარჯვნივ მოთავსებულის ტოლია. კონტრასტული კონტრასტული ესიმიტომ, რომ საგანწყობო ცდაში ფიქსირებული მდგომარეობის საწინააღმდეგოა – საღამის საგანწყობო ცდაში საგანი უფრო დიდად აღიქმებოდა იქ ახლა / კრიტიკულ ცდაში ტოლი საგანი უფრო პატარად აღიქმება. ბ) ასიმილაციური ილუზია – კრიტიკულ ცდაში მიწოდებული ტოლი სიჭიდეებიდან უფრო დიდად აღიქმება საგანი იმ მხარეზე, რომელზეც აც საგანწყობო ცდაში მუდამ დიდი საგანი თავსდებოდა, ე. ი. საგანწყობო ცდაში შექმნილი განწყობის შესატყვისად: ასიმილაციურად.

ასიმილაციური აღქმა, საერთოდ, სინამდვილის წვდომის ერთადერთ-

თი გზაზე სინამდვილის აღქმა ახალი ვითარების ასიმილაციაა ძველ ნა-
უნობ წარმოდგენასთან, მათ შორის სრული იდენტობის დამყარებაა.

კონტრასტული ილუზია დამახ. რომენობრივი მასალის აღქმისათ-
ვის, განსაკუთრებით მაშინ, როცა განსხვავება საგანთა შორის დიდია.
ასიმილაციური ილუზია დამახ. რომელობითი განწყობისთვის (მაგ.,
ლათინური შრიფტით კითხვის განწყობა).

როგორც კონტრასტული, ისე ასიმილაციური ილუზიური აღქმის
შემთხვევაში სინამდვილის აღეკვატური წელომა, დ. უზნაძის თეორიით,
მიიღწევა „განწყობის შეცვლის ძირითადი კანონის“ შიხელვით (იხ.).

განწყობის ინდივიდუალურ-დიფერენციული ხასიათიანობით თვი-
სებზების გვერდით (ფიქსაცია, ირადიაცია, ჩაქრობა, სტაბილურობა) გან-
წყობას ინდივიდუალურ-დიფერენციული ხასიათი აქვს და ეს შესატყვი-
სი ტიპოლოგიური ნიშნებით ვლინდება. ასეთი ნიშან-თვისებებია: გან-
წყობის აგზებადობა—ზოგი ად-ნისათვის ორობდე საგანწყობო ცდაც საკმარი-
სია განწყობის ფიქსაციისათვის, ზოგისთვის კი საგანწყობო ცდის მრა-
ვალი გამეორებაა საჭირო, რომ განწყობა წლაფიქსირდეს; განწყობის
დინამიკურობა და სტატიკურობა — დინამიკური ტიპისაა განწყობა, რო-
ცა სინამდვილის აღეკვატურ აღქმას აღწევს ყველა ფაზის გავლის შემ-
დეგ. საწინ. სტატიკური ტიპის განწყობა, არის შემთხვევა, როცა სუბ-
თავს ვერ აღწევს ერთხელ ფიქსირებულ განწყობას და შეიძლება კრი-
ტიკული ცდა უსასრულოდ გაგრძელდეს. ასეთი განწყობა სტატიკურია;
პლასტიკურობა და სიტლანე—პლასტიკური ეწოდება განწყობას, როცა
ის თანდათან სუსტდება, იცვლება, რომელიმე ფაზაზე შეჩერდება და
შემდეგ სტატიკურობას გამოავლენს, ან გაიკლის ყველა ფაზას და აღი-
ძეოთება. ორსავე შემთხვევაში განწყობა პლასტიკურია. ტლანკია გან-
წყობა, როცა რომელიმე ფაზაზე შეჩერებული პლასტიკური განწყობა
ერთბაშად გაიღადის აღეკვატურ აღქმაზე. ან, როცა დინამიკური გან-
წყობა აგრეთვე ერთბაშად ჩაქრება და მყარდება აღეკვატური აღქმის
განწყობა განწყობის ირადიაციაც დიფერენციული ხასიათისაა, მეტ-
ნაკლები გავრცელებულობა ახასიათებს: ზოგ ად-ნში ერთ მოდალობაში
შექმნილი განწყობა მთელ პიროვნებაზე ვრცელდება, ზოგში უფრო ვიწ-
როდა, შემოფარგლული; კონსტანტურობა და ვარიაბილურობა. კონ-
სტანტური ეწოდება განწყობას, როცა თავის ხასიათსარ იცვლის, მოქმე-
დების ერთ სახეს ინარჩუნებს ბოლომდე. მაგ., დინამიკური განწყობა
ყოველთვის მოქმედებს როგორც დინამიკური; ვარიაბილური განწყობის
ტიპი ცვალებადია, ხან ერთ სახეს იღებს, ხან მეორეს. განწყობის სტა-
ბილურობაც მეტ-ნაკლები სიმტკიცისაა. მაგ., როცა განწყობა უცალა-

ლი სახით დიდხანს! ძლებს ის კონსტანტურ - სტაბილურია, როცა შეცუ-
ვლილად ძლებს დიდხანს, მაშინ ის გარიაპილურ ჯ სტაბილურია. განწყო-
ბის სიმტკიცუ სხვადასხვა ხარისხისაა, მაგ., ზოგი ად-ნისათვის ორიო-
დე კრიტიკული ცდა საქმარისია, რომ განწყობა ჩაქრეს და სინამდვი -
ლის აღეკვატურ აღქმას დაეთმოს ადგილი, ზოგთან კი იმავე ეფექტის
მიღწევას მრავალი კრიტიკული ცდის ზემოქმედება სკირდება.

განწყობა როგორც არაცნობიერი ფსიქიკური — განწყობა, რ-რც
გზაობა მოქმედებისათვის სუბ-ის გამოცდილებას უშუალოდ არ ეძლევა,
არც მისი შექმნაა პირდაპირ დაკვირვებისათვის მისაწვდომი, არც
მისი შემდგომი მიმდინარეობა. განწყობა ცნობიერების ფაქტი არ არ-
ის, უნობიერ ფს-კაში თვითონ არ ცხადდება. აზროვნების, ემოციის
და ნებელობის მსგავსად იგი განცდაში არ აისახება და თვითდაკვირ-
ვებას უშუალოდ არ ეძლევა. პირდაპირი დაკვირვება ხდება არა გან-
წყობის განცდაზე, არამედ სუბ-ის მოქმედებაში რეალიზებულ შინაარ-
სზე, რ-რც განწყობის საფუძველზე წარმოიშობა. (იხ. განწყობის
კვლევის მეთოდი). განწყობის თეორიით, განწყობა არაცნობიერი ფსი-
ქიკურია.

არაცნობიერების ცნება ფს-გიის საქმაოდ ძველი ცნებაა და დამ-
ცველიც მას ბევრი ჰყავს, მაგრამ და უზნაძის განწყობას, რ-რც არა-
ცნობიერი ფს-კურის ცნებას საერთო მათთან არაფერი აქვს. იგი პრინ-
ციპულად უპირისპირდება მეცნიერების მიერ მიღებული არაცნობიერი
ცნების შინაარსს.

დ. უზნაძეს დაშვებული აქვს ფს-კის განვითარების იდეა, და
მისი ორი საფეხურია. განწყობა ფს-კის განვითარების პირველი საფე-
ხურია. ცნობიერ მეორე საფეხურზე გადასცლა მას არ შეუძლია.

მიუხედავად ამისა, განწყობის თეორიაში, არაცნობიერი ანტა -
გონისტური კი არ არის ცნობიერებისა, არამედ მასთან თანხმობაშია
და მის მუშაობას ხელს უწყობს. განწყობა სიტუაციის აღეკვატური
ამსახველია და ამდენად ქარისხი მიზანშეწონაზე განაპირობებს.

განწყობის ფსიქოპათოლოგია — სხვადასხვა სულიერ დაავადებას
ტიპოლოგიურად განსხვავებული განწყობა შეესატყვისება. შიზოფრე -
ნიით დაავადებულის განწყობა ტლანჭია და სტატიკური და ფართოდ
ირატირებულია. მიუხედავად ამისა, იგი ადვილად აგზნებადია და იმავე
დროს უაღრესად კონსტანტური და სტაბილური. ეპილეფსიით დაავადე-
ბულის განწყობა „აგზნებადია, ტლანჭია და სტატიკური. განწყობის
ირატირებულია უაღრესად შემოფარგლულია, არათუ ერთი სენსორული არე-
დან მეორეზე ვერ გადადის, იგი თვით ამ სენსორულ არესაც ვერ ფა -
რავს... ლოგალურია, მაგრამ ისევე მტკიცედ კონსტანტური და სტაბი-

ლურიაშ ჩ-ჩც შიზოფრენიის ირადირებული განწყობა“ (დ. უზნაძე). ისტორიით დავვაღებულის განწყობა ვარიაბილურ-ლაბილურია.

განწყობის შეცვლის ძირითადი კანონი – შესატყვისი ასიმილაცია ური განწყობის გარეშე სინამდვილის აღეკვატური აღქმა არ შეიძლება. თუ განწყობა ახალი სინამდვილის მიმართ შეუფერებელია, და ვერ ახერხდებს მის აღეკვატურ აღქმას, მაშინ ეს განწყობა უნდა დაირღვეს; ჩ-ჩც შიზამშეუწონელი და მის ნაცვლად წარმოიშვას ამ ახალი სინამდვილის შესატყვისი განწყობა, რ-ჩც შეძლებს მის ასიმილაციას. სწორედ განწყობათა ასეთი შეცვლა ხდება კონტრასტული აღქმისა და საერთოდ შეუსატყვისი ილუზიის პირობებში. შეუსატყვისი ილუზიის წარმომშობი განწყობა ირგვევა და მის ნაცვლად | წარმოიშობა ასიმილაციური განწყობა, რ-აც შეუძლია თანდათანობით აღეკვატურად აღიქვას ახალი სინამდვილე, განწყობათა ასეთ შეცვლას და უზნაძემ „განწყობის შეცვლის ძირითადი კანონი უწოდა“.

განწყობა | წარდგენის საფუძველზე – აქტუალურად ზემოქმედი სიტუაციის პირობებში მოქმედებას საგნის უშუალო ზეგავლენით გამოწვეული განწყობა განსაზღვრავს. ვერბალურ-სიტყვიერ პლანში, სადაც აღ-ნს, აგრეთვე, უხდება მოქმედება, განწყობას წარმოსახვით - იდეული სიტუაცია აჩენს. სათანადო ექსპ: ცპ-ს ეუბნებიან წარმოიდნონს მარცხენა ხელში დიღი ბურთი, მარჯვენაში – პატარა და შეადაროს ისინი ერთმანეთს სიდიდის მხრივ. ამ წესით ეს ცდა მეორდება მ-ჯერ (საგანწყობო ცდა). | ამის შემდეგ იწყება კრიტიკული ცდა: ცპ-ს ხელში აძლევენ წარმოდგენილი სიდიდის ორ ტოლ ბურთს და სთხო ეენ შეადაროს ისინი ერთმანეთს სიდიდის მხრივ. ვარაუდობენ, რომ თუ ჭინასწარ წარმოდგენის შედეგად საგანწყობო ცდაში ცპ-ს განწყობა შეექმნა, იგი კრიტიკულ ცდაში ილუზიის სახით გამოვლინდება. ასეთი წესით ჩატარებულ ცდაში ილუზია გამოვლინდა დადასტურდა, რომ განწყობა იქმნება არა მარტო საგნის უშუალო ზემოქმედების შედეგად, არამედ წარმოსახვის საფუძველზეც.

ნათელი გახდა, რომ „სიტყვა“ – განწყობის გამომწვევი სტიმულის როლს ასრულებს. განსხვავება აღ-ნთა შორის აქაც დიდია: ზოგს მტკიცე და სტაბილური განწყობა უჩნდება, ზოგს მკრთალი, სუსტად ფიქსირებული, ზოგი კი სულ ვერ ახერხებს წარმოდგენის საფუძველზე განწყობის შემუშავებას, მაგრამ ასეთი შემთხვევა იშვიათია.

1. განწყობის მოქმედების ორი დონე (ობიექტივაციის პრობლემა). მოთხოვნილებისა და შესატყვისი სიტუაციის ერთიანი მოქმედება/ქცევას ერთნაირად განსაზღვრავს, რ-ჩც ცხოველთან ისე აღ-ნთან. მაგრამ მათ, შორის არსებოთ განსხვავებაც არსებობს: ა) ცხოველს

წმინდა ვიტალურ-ბიოლოგიური მოთხოვნილება აქვს, ად-ნს კი მათ გარდა კიდევ კულტურული მოთხოვნილებაც, რ-ჩუ სოციალური ისტო- რიული განვითარების პროცესი. ბ) ად-ნის მოქმედების გარემო-სი - ტუაცია სოციალურია და ამდენად ის გაცნობიერებული სიტუაციაა ვერბალურ. აზროვნებას და ადა-ნთა შორის ურთიერთობის მოთხოვნი- ლებას ად-ნის მოქმედება ობიექტური იდეულ სფეროში გადააქვს. ამის შესატყვისად განწყობა ად-ნთან წარმოიქმნება აგრეთვე წ ა რ მ თ - დ გ ე ნ ი ს დონეზეც; წარმოდგენის მაღალ-ფს-კურ საფუძველზე. ეს უკანასკნელი შესაძლებლობა ცხოველს გადაკეტილი აქვს. ცხოველის სი- ტუაცია არსებითად მხოლოდ ფიზ. სიტუაციაა გ) ად-ნს, რ-ჩუ სოცი- არსებას გაცნობიერებული აქვს საკუთარი მოთხოვნილება, იგი მოქ- მედებს აუცილებლობის ცნობიერების იძულებით, რ-იც სხვადასხვა. მოთ- ხოვნილების ურთიერთთან შეპირისპირების საფუძველზე წარმოშობა წარმოსახვის მაღალ-ფს-კურ დონეზე. ასეთი მოქმედება სპეციფიკურ ად-ნურია, იგი მიუღწეველია ცხოველისათვის.

2. იმპულსური მოქმედების პირველი დონე და ობიექტივაციის მეორე დონე. ად-ნის ცხოვრება ორ დონეზე მიმღინარე პროცესია. ერ- თია იმპულსური მოქმედების პირველი დონე. იგი საერთოა ად-ნისა და ტოველისათვის. მეორე - სკულტურული ად-ნური მოქმედების - ობიექტუ- რაციის დონე.

ა) პირველ დონეზე მიმღინარე იმპულსური ქცევა წარმოიშობა რაიმე აქტუალური მოთხოვნილებისა (ვიტალურ-ბიოლოგიურის) და მი- სი დაკმაყოფილების კონკრეტული პირობებით შექმნილი განწყობის სა- ფუძველზე. ვიტალურ-იმპულსური ქცევის შემთხვევაში სუბა ქცევის პროცესშია უშუალოდ ჩართული. ქცევის ყოველი წინა აქტი თვითონად ყოველი შემდეგი აქტის გამომწვევი მიზეზი, მოქმედება არსად წყდე- ბა, მას არაფრთ ელობება წინ, თავის მიმღინარეობისათვის კურატლების ფიქ- საციას არ საჭიროებს, მოქმედება მიმღინარეობს ნებისყოფისა და აზ- როვნების ჩარევის გარეშე. იმპულსური მოქმედების პროცესში გარეგა- ნი სამყაროდან მხოლოდ ის შინაარსი შემოდის, რ-იც მის შესატყვის განწყობაშია წინასწარ ნავარაუდევი. ამიტომ მოქმედებას პირველ იმპულსურ დონეზე, აგრეთვე „განწყობის“ დონესაც უწყდებენ.

ბ) ობიექტივაციის დონე - ად-ნი არ არის ცხოველივით წმინდა იმპულსური არსება. თვით იმპულსური ქცევის მიმღინარეობაში ად-ნს შეიძლება სიძნელეები გადაელობოს. ასეთ შემთხვევაში ად-ნი აჩერებს დაწყებულ იმპულსურ მოქმედებას და სვამს კითხვას: რამ წარმოშევა ეს სიძნელე? ამ საკითხს იგი საგანგებო განზილვის ობიექტად აქცევს და ცალკე შესასწავლად გამოყოფს, იწყება მისი შემეცნება ად-ნი ერთ

წუთში შემძეცნებელ სუბ-ად გადაიქცევა. აი ამ ფაქტს, მოქმედები - დან რომელიმე ერთი საკითხის გამოყოფას და შემძეცნების ობიექტად მის დასახვას განწყობის ფს-გია ო ბ ი ე ჭ ტ ი ვ ა ც ი ა ს უწოდებს. ად-ნის გარემოსთან დამოკიდებულების სპეციფიკას სწორედ ობიექტივა- ცია შეადგენს.

ობიექტივაციის დონეზე მოქმედებით სუბ-თავს აღწევს იმპულ- სური მოთხოვნილების სიმწვავეს, თავიდან იცილებს საგანთა უშუალ- ზეგაელენას და მოქმედებას იწყებს წარმოსახულ, იდეურ ბაზაზე შე- ქმნილ განწყობის საფუძველზე. ლოგიკურ-ვერბალური მოქმედების ზვე- ლა მაღალი აქტი ობიექტივაციის დონეზე მიმღინარე აქტია.

გარდასვლის განცდა (გერმ. Übergangserscheiniss) – სიღილით განსხვა- ვებული ორი წრის შედარებისას პირველი დიდი წრის შემდეგ გვეჩვე - ნება, რომ მეორე პატარა წრე თითქოს იკუმშება და თანდათანობით უახლოედება თავის რეალურ სიღილეს და, პირიქით, პირველად. პატარა წრის დანახვის შემდეგ გვეჩვენება, რომ მომდევნო დიდი წრე თანდა- თან ფართოვდება და შემდეგ კვლავ თანდათანობით უბრუნდება თავის სიღილეს. წრის თანდათანობით შეკუმშებისა და გაფართოვების ეს პრო- ცესები იწოდება „გარდასვლის განცდად“. ივი პირველად სიმძიმეების შედარების ცდებში, აღწერუს გა მიულერმა და ფ. შუმანმა.

ზოგი ფს-გის. შეხელულებით, საგანთა შორის მიმართების წერო- ში შეიძლება ხდებოდეს გ. გ-ის, საფუძველზე ინტელექტისა და ნებელობ- ის მონაწილეობის გარეშე. კ. ბიულერმა და ი. ლინდგორსკიმ ამ ცნე- ბით ასანეს ვ. კელერის ცდების შედეგები ანთროპოლოგიზე, მათი აზ- რით, მაიმუნის ქცევის აზსნა ვ. კელერის ცდებში არ საჭიროებს გო- ნიერების ცნებას. ის შეიძლება აიხსნას გ. გ-ით, რ-იც ცხოველს მისალ- შეერთოს მიზნისა და ამისათვის საჭირო გამოსაყენებელი სავნის აღწმის პროცესში უჩნდება.

გარემო – ფართო მნიშვ. გულისხმობს მთელ ფიზ. სამყაროს რ- შიც ცოცხალი ორგანიზმი არსებობს. კერძოდ ად-ნისათვის გ. ფართო მნიშვ. შეიცავს აგრეთვე სოც. პირობებსაც. ვიწრო მნიშვ. ცნება. გ. შეიცავს ორგანიზმის არსებობისათვის მხოლოდ იმ საჭირო საგნებს, რ- ებიც ორგანიზმის მოთხოვნილებას აკმაყოფილებენ და არა ყველა გამოი- ხიანებლებს, რ-იც ფიზ. გარემოშია მოცემული. ამ მნიშვ. გ. ად-ნის მოთხოვნილების დაკმაყოფილების სიტუაციას წარმოადგენს. მაგ., მწერელი ორგანიზმისათვის გარემო-სიტუაცია სულ სხვაა, ვიღრე იმ ორგანიზმი- სათვის რაც სწულრია, და სულ სხვაა, იმ ორგანიზმისათვის რაც არც ერთი ეს । მოთხოვნილება ამჟამად არა აქვსა ამგვარად, უოველ მოთხოვნილებას თავის დაკმაყოფილების სერიუმის გარემო-სიტუაცია შეესატყვისება.

გართობა – იქ კცევის ინტროგენური ფორმა.

გალიზიანება – ორგანიზმის გარეთ ან მის შიგნით მიშრინარე ფიზ.

ან ქიმიური პროცესი, რ-ლიც გამოწვეულია ჩეცეპტორებზე, ანუ გრძნობის ორგანოებზე. რაიმე მოვლენის ზემოქმედების შედეგადა მაგ., ჰა - რის ტალღისებური რხევა გავლენას აზღვრს სმენის ორგანოზე, იწვევს რა მასში გარევეული ჰერის შეგრძნებას. სინათლე, რ-იც თვალზე მოქმედებს, იწვევს სინათლის ანუ ფერის შეგრძნებას. საერთოდ ყოველი აგენტის (გამლიზიანებლის) ზემოქმედება, რ-იც კი რაიმე ორგანოზე გავლენას ახდენს გარევეულ შეგრძნებას იწვევს. ასეთი ქა: არის ორგანიზმის საპასუხო, მოქმედების, ანუ რეაქციის პირველადი საწყის მომენტი. მაგრამ არსებობს ისეთი ჯამლიზიანებელიც რ-ლიც ორგანიზმზე თუმცა ზემოქმედებს, ცოცხალ ორგანიზმში ცვლილებას იწვევს, მაგან შეგრძნებას არ ბაფებს; ასეთია მაგ., რენტგენის სხივები.

გალიზიანებადობა – ცოცხალი სხეულის ანუ ორგანიზმის მოქმედების უნარი უპასუხოს ყოველგვარ გარეგან თუ შინაგან გამლიზიანებელს ორგანიზმის სათანადო ცვლილებებით.

გალიზიანების ზღურბლი – იხ. შეგრძნების ზღურბლი.

გალიზიანების თუ შთაბეჭდილების შეთოდი ფს-გური ექსპერის ერთერთი სახე (შეიმუშავა ვ. ვუნდრმა). სახელდობრ: ცპ-ზე ამოქმედებენ გარევეულ გამლიზიანებელს (მხედველობით, სმენით, შეხებითს, თუ სხვა რომელიმეს) და ავალებენ მას 1 მოგვცეს ჩვენება, თუ რა განიცადა მან გამლიზიანებლის ზემოქმედების შედეგად მაგ., ესთეზიომეტრით აღიზიანებენ კანის ორ წერტილს და არკვევენ იმ მინიმალურ მანძილს ესთეზიომეტრის ორ წერტილს შორის, რ-იც ცპ-ს პირველად უქმნის კანის ზედაპირზე ოდნავ შესამჩნევი ორი მიკარების შეგრძნებას.

გაცრუებული მოლოდინის თეორია – სხვადასხვა მოდალობის ილუზიების ახსნის ერთ-ერთი თეორია. როცა არათანაბარი მოცულობის ორ საგანს (ვთქვათ, ბურთებს), მარცხენა ხელში დიდსა და მარჯვენაში პატარას, ვადარებთ ურთიერთს ერთდროულად აამდენჯერმე, და უშუალოდ ამის შემდეგ (კრიტიკულ ცდაში) ვადარებთ თანაბარი მოცულობის იმავე საგნებს (ბურთებს), ჩნდება მოცულობის კონტრასტული ილუზია: იმ ხელში, რ-შიც წინათ უფრო დიდი მოცულობის ბურთი | გვერდირა, (მარცხენაში), ახლა, თანაბარი მოცულობის ბურთების შედარებისას საგანი უფრო პატარა მოგვეჩვენება, ვიდრე მისი ტოლი საგანი მეორე ხელში (მარჯვენაში).

გ. შ. თ. ც. ცდილობს ახსნას სწორედ ეს ფს-კური ფენომენი-ილუზია პრობლემა ისაა, თუ რატომ აღვიქვამთ უკანასკნელი შედარებისას (კრიტიკულ ცდაში) თანაბარი მოცულობის საგნებს არათანაბრად,

ტოლსარატოლადა გ. მ. თ-ს მიხედვით საგნის ერთი და იმავე თანამიმდევრობით რამდენჯერმე მიწოდების შედეგად (მარჯვენაში პატარა, მარცხენაში დიდი) მუშავდები მ თ ლ თ დ ი ნ ი, რომ შემდეგაც საგანთა თანამიმდევრობის ეს წესი დაცული იქნება: ცპ. მ თ ე ლ ი ს, რომ მარჯვენა ხელში მას კვლავ პატარა საგანს მისცემენ, ხოლო მარცხენაში დიდსა მაგრამ, წინააღმდეგ ამ მოლოდინისა, როცა განსხვავებული საგნების ნაცვლად ის ტოლ საგნებს მოსინჯავს, მოლოდინი უცრუვდები და, ა მ ი ს გ ა მ თ ა ლ ქ მ ი ს სისწორე ირღვევა: იმ ხელში, რ-შიც ის უფრო დიდ საგანს მ თ ე ლ თ დ ა, საგანი უფრო პატარად მოეჩვენება, ვიდრე მისი ტოლი საგანი მეორე ხელში.

გ. მ. თ-ის ექსპერტული, კრიტიკა, მეცნიერებაში მოცემულია დ. უზნაძის „პოსტკიპნოზური შთაგონების“ ცდებში დ. უზნაძე ადლევდა ცპ-ებს ორ ბურთს შესადარებლად, ერთ ხელში (ვთქვათ, მარჯვენაში) მოცულობით პატარა ბურთს, მეორეში-უფრო დიდსა ჰიპნოზური ძილის მდგომარეობაში ცპ-ს ადარებინებდა ურთიერთს ამ ბურთებს მრავალჯერ. მას შემდეგ, რაც ამ ცდას გაიმეორებდა 10–15 ჯერ, ცპ-ს ეძლეოდა დაგალება დაევიზუებია ყველაფერი ეს (რაპორტი) და აღვიძებდა. ახლა, გამოღვიძებულ მდგომარეობაში, აწვდიდა ტოლი მოცულობის ბურთებს. მიუხედავად იმისა, რომ ცპ-ს ჰიპნოზური მდგომარეობიდან არაფერი ახსოვდა, მიწოდებულ კრიტიკულ ტოლ ბურთებს | იგი მაინც არატოლად აფასებდა. სახელმობრ, ცპ-ადასტურებდა „რომ ბურთი მარცხნივ (ე. დ. ხელში, რ-შიც საგანწყობო ცდებში, ჰიპნოზური ძილის დროს უფრო დიდი ბურთი ეძლეოდა) საგრძნობლად უფრო მცირე ჩასწრდა, ვიდრე ბურთი მარჯვენა ხელში“ (დ. უზნაძე). ამრიგად დამტკიცდა, რომ მ თ ლ თ დ ი ნ ზ ე, რ-რც იღუზის წარმომშობ საფუძველზე, ლაპარაკი ზედმეტია.

გაწითლების შიში (ერთროვობია) – შიშის ერთ-ერთი სახე. სუბ-ს თან სდევს შიში, რომ სხვებთან ურთიერთობისას ის სახეზე წითლდება, და წითლდება კიდევაც ზოგჯერ სრულებით უმიზეზოდ, ზარტო ამის გაფიქრების შედეგად. მიიჩნევა ნევროზული მდგომარეობის სიმპტომად.

გემოს შეგრძნება (უწოდებენ აგრეთვე ქიმიურ გრძნობას, რად-გან იწვევს გამლიზიანებლის ზემოქმედებას რეცეპტორზე ქიმიური დაშლის სახით) – შეიცავს ძირითადად 4 რომელობის შეგრძნებას. ესენია: ტუბიკი, მწარე, მლაშე, მუავე. ნაცადია ამ ოთხ რომელობას დაემატოს კიდევ ორი რომელობა – ალკალური და მეტალური. გ. შ. სუნის/შეგრძნებასთან შედარებით უფრო დიფერენცირებული მრავალსახიანობას ეს

ნათლად ჩანს იქიდანაც, რომ ყოველ ენაში გემოს თითოეული რომელიმ ბა თავის საკუთარ სახელს, ატარებს იმ დროს, როცა სუნის შეგრძნება ის სფეროში შრავალი სუნი იმ საგნის სახელით აღინიშნება, რ-იც ამ სუნს იძლევა. მაგ., ვარდის სუნი, ვაშლის სუნი.

გ. შ. მეტიდრო კავშირშია სუნის შეგრძნებასთან; ისიც რეცეპ + ტორებზე მოქმედი გაღიზიანების (ქიმიური დაშლის) შედეგად ჩნდება.

გ. შ. აგრეთვე მეტიდროდაა დაკავშირებული შეხებისა და ტემპერატურის შეგრძნებებთან.

გ. 1შ-ში ადგილი აქვს გემოს ძირითადი რომელობების შერევის ფენომენს; მაგ., ტკბილისა და მლაშეს ურთიერთშერევა მათ სრულ ნეიტრალიზაციას იძლევა, მუავესა და ტკბილის შერევა კი გემოს ნეიტრალიზაციას არ იძლევა. გ. 1შ-ში ადგილი აქვს აგრეთვე კონტრასტის ფენომენს; მაგ., მარილიანი საჭმლის მიღების შემდეგ ოდნავ ტკბილიც კი უფრო ტკბილად გვეჩვენება და პირიქით.

გ. 1 შის ორგანოდ 'შირითადად ენა ითვლება, აერძოდ მასზე განლაგებული მგრძნობიარე ნერვის დაბოლოებები - დვრილები, მაგრამ მოედი ენა კი არაა გემოსაღმი მგრძნობიარე, არამედ მისი ზედა ნაწილი და ისიც მარტი წინა, უკანა და კილური ნაწილების ენის შუა ნაწილი თითქმის უგრძნობიდან გემოს მიმართ. გემოს მგრძნობიარე ელემენტები განლაგებულია აგრეთვე ხახის უკანა კედელზე, რბილ სასაზე, 1 ნუში-სებრ ჯირკვლებზე და ხორხსარქველზეც.

გენერაციული შექაფება - იხ. ასოციაციური შექაფება.

გენეტიზმი - იხ. ნატივიზმი და გენეტიზმი

გენეტიკა (ბერძ. γενετισσιον) - წარმოშობასთან დაკავშირებული - ბიოლოგიის ერთ-ერთი დარგი. შეისწავლის მემკვიდრეობის მოქმედებს, ნიშან-თვისებათა მემკვიდრეობით გადაცემის კანონებს. 1 გ-ის, რ-იც ცალკე მეცნიერების დარგის წარმოშობას საფუძვლად დაედო გ. მენდელის გამოკვლევები მემკვიდრეობის კანონების შესახებ (იხ. გ. 1 მენდელის კანონები).

გენეტიკური ფსიქოლოგია - ფს-გიის დარგი, შეისწავლის ფს-კის განვითარებას; ამისათვის განიხილავს ცხოველის ქცევის ფს-გიას, ადამიანის ფს-კურ განვითარებას პირველყოფილი, პრიმიტიული მდგომარეობიდან, ვიდრე დღემდე. ე. ი. შეისწავლის ფს-კის განვითარებას: 1) ფილოგენეზში, სიცოცხლის განვითარებას უმარტივესი ფორმებიდან უმაღლესმდე, ვიდრე ად-ნამდე და 2) ონტოგენეზში, ად-ნის დაბადებიდან სიცოცხლის დასასრულამდე.

გ. ფ. იუნება: ცხოველთა ფს-გიის, ხალხთა ფს-გიის, ბ-გის ფს-გიის და ზოგადი ფს-გიის მონაცემებს.

გენი ტერმ. genos – გვარი, წარმოშავლობა) – |მემკვიდრეობის ძირითადი ელემენტარული ერთეულია მოთავსებულია ქრომოსომებშია ტერ. „გენი“. შემოღებულია ბიოლოგიაში ყველ წ. ვ. ონცანსენის მიერ, გადამან. მთელი ცოტხალი ბუნებისათვის; ის მემკვიდრეობის სპეციფიკური ინტორმაცის მატერიალია, როცა ორგანიზმის თვისებების და ნიშნების განვითარებას განსაზღვრავს.

გენისობა (ლათ. genitus – გენისი) – გულისხმობს ადანის დიდ ბუნებრივ ნიჭიერებას, უმაღლეს ინტელექტუალურ-გონით უნარს და შემოქმედებით პოტენციას დამახ. ახლის შექმნისაკენ მიმართული მის - წრაფუშა. ბუნებისა და აღნოთა კროვრების კონონების ალტოჩენა და კუკლა-რობის განვითარებისათვის გზის გაფარევა.

აღნი გ-ბას შეიძლება ავლენდეს მოვლენათა ცალკე დარგში, მაგ., ბუნებისმეტყველების დარგში, მათემატიკაში, მუსიკაში, პოეზიაში და სხვა.

გენიტალური ფაზა (ლათ. genitālis – ლაბადების შესახებ) – ზოგროიდის ფსიქოანალიზის თეორიით ბ-ვის ნორმალური სქესობრივი განვითარების ოთხი ფაზიდან (ორალური, ანალური, ფალუსური და გენიტალური) უკანასკნელი ფაზა. გ. ფ. ემთხვევა პუბერტატულ პერიოდს (12-17 წ წ.). ფროიდის აზრით გ. ფ-ის ბოლოს მთავრდება სქესობრივი მომწიფება და სქესობრივი განვითარება იღებს იმ საბოლოო სახეს, რა სახითაც არის ის წარმოდგენილი ზრდადამთავრებულ აღ-ში.

გენოტიპი – (ბერძ. genos – გვარი და typos – ანაბეჭდი) – ჰერელა იმ მემკვიდრეობითი ნიშნების ერთობლიობა, რ-ებიც მოცემულია მემკვიდრეობის მატარებელ სუბსტრატში (გენში). ყოველ ორგანიზმს ეს გენი მიღებული აქვს მშობლებისაგან (იხ. გენი). საწინ, ფენოტიპი (იხ.).

გენუინური (ლათ.) – თანდაყოლილი, ნამდვილი, ბუნებრივი.

გეომეტრიულ-ოპტიკური ილუზია – შეცდომები მხედველობის აღქმაში; შეიძლება დავყოთ რამდენიმე ჯგუფად, ძირითადია: 1. შექცევადი. პერსპექტიული ფიგურების აღქმის ილუზია მაგ., შრედერის კიბის ილუზია, 2. მყარი წარუვალი ილუზიები, მაგ., ცელნერის ილუზია, პერინგის ვარსკვლავისებური ილუზია, პოგვნდომების „ხაზის მიმართულების ილუზია“, ზანდერის, მიულერ-ლაინერის ილუზია, კვად-რატის აღქმის ილუზია.

გეშტალტი – იხ. გეშტალტი, გეშტალტისიქოლოგია.

გეშტალტი (გერმ. Gestalt – ფორმა, აღნავობა) – მთლიანობა, როცა კი არ დაიყვანება თავის შემაღენელი ნაწილების უბრალო ჯამშე, არამედ იგი ამ ჯამშე მეტია: გ. განსაკუთრებულ მიმართებაში იმ ყოფება თავის ნაწილებთან. გ. შინაგანად დანაწევრებული მთლიანობა. ხ. ერენფელსმა მას პირველად | გეშტალტისამიტერი უწოდა (აფ-

სტრუქტურული სკოლა, 1920). ასეთიც მაგ., შეუღობია: ის, რასკვი მოლიანობა მეტად მას შემაღების შემაღების ჯამზე, საჭრის აღქმა მეტია მასში შემაგა - ლი ფორმისა, და ფურის შეგრძნებებზე, ელემენტებთან (შეგრძნებებთან) შედარებით გა პირველიდა განცდაა და არა ელემენტებისაგან ნაწარმო ების, ელემენტების შესახებ მხოლოდ მთლიანი განცდის შემდეგ შეიძლება დაბარაკია მთელის გარეშე ელემენტი არ არსებობს ელემენტი მეორეული ნაწარმოების. და გ-ის კანონითაც განსაზღვრული. გა არ არის აბსოლუტურ გალიზიანებაზე დამოკიდებული: შეიძლება ელემენტი შეი - ცვალოს, მიგრაზ გა არ დაირღვესა მაგ., მელოდია იმავე მელოდიად აჩერება სხვა ტონებში მისი გადატანის შემთხვევაშიც. გადატანის (ტრანსპოზიციის) თვისება და ელემენტების ჯამზე ზედმეტი დანართი გ-ის ძირითადი ნიშნებია. განსაკუთრებულ ყურადღებას იყრობს ელე - მენტების ჯამზე ამ ზედმეტი დანართის წარმოშობის საკითხი: | ა. მაინ - ონგის, გა ბენუსის, ს. ვიტაზეების (ავსტრიული სკოლა) შეხედულებით ეს ზედმეტი დანართი „ზეგრძნობადი პროცესციიდან“, (Ausserordentlichen Produktionsvorgang) გამოიყვანება და სენსორულ შინაარსს დაერთვის. ვ. ძელერის, გა ძოფებას იგი თვით სენსორული შინაარსიდან, მისი ბუ - ნებიდან გამოჰყავდათ. გ-ის წარმოშობის გარევეული ფაქტორები გან - საზღუდულის (იუგ-ის კანონი). ცნება | გ-ის საფუძველზე რამდენიმე ფს-გიური მიმართულება წარმოიშვა (იხ. გეშტალტფიქციონიზმი).

გეშტალტიზაციის კანონი დასწავლაში – იხ. დასწავლის კან - ნები.

გეშტალტის პრეგნანტობის კანონი ყოველი გეშტალტი, რ-რც ნაწილთა მთლიანობა, თავისი დასრულებისაგენ ისწრაფვისა შეიძლება, გეშტალტის რ-მე ნაწილი აკლდეს, მიგრაზ ამ ნაწილს თვითონ გეშტალ - ტი ავსებს. მაგ., თავმოკვეთილი სამკუთხედი, თუმცა სამკუთხედი არ არის, მაგრამ, აღქმაში იგი ისწრაფვის დასრულებისაგენ და განიცდება, რ-რც სამკუთხედი. აი სწორედ ეს „სწრაფვა დასრულებისაგენ“, სისრულიკენ იწოდება გეშტალტის „პრეგნანტობად“. ან კიდევ, რო - დესაც ჩვენ ტექსტი ვკითხულობთ და სიტყვებში გამოტოვებულ ასო - ებს ვერ ვამჩნევთ და სიტყვას მაინც სწორად ალვიქვამთ, – ესეც იმავე გეშტალტის დასრულებისაგენ სწრაფვის შედეგია. გა პ. ჭ. გეშტალტიზა - ციის ძირითადი | კანონია.

გეშტალტსიქოლოგია – მიმღინარეობა ფს-გიაში, დამაარსებლები არიან მ. ვერტკამერი, გა გელერი, გ. კოფერა გ-ის განვითარება და - იწყო ვერტკამერის გამოკვლევით სტრობოსკოუსტი მხედველობის შესა - ხებ (1911), შემდეგ ამ მიმართულებით მუშაობდნენ ე. წ. ბერლინის

სკოლის წარმომადგენლები, (იხ. ბერლინის სკოლა). ქ. უპირ. ვ. წ.
ჟელემენტების ფს-გიას". ამ უკანასკნელის თანახმად ად-ნის ფს-კური
ცხოვრება შეგრძნებებისაგან ათვება, გვის თანახმად კი ფს-კური ცხოვ-
რება გეშტალტურ მთლიანობათა. საფუძველზე მიმღინარეობს. გვის მი-
მართულების ძგლევის მთავარ საგანს წარმოადგენს ფს-კური პროცესე-
ბი, რა-ც შინაგანად დანაწევრებული მთლიანობები—გეშტალტები.

ვ-ამ პირველმა მიუთითა, რომ ფს-კურ ელემენტებს ანუ ცალკეულ
შეგრძნებებს დამოუკიდებული ასეუმობა არ გააჩინიათ, რომ ელემენტი
მთლიანზე დამოკიდებული განცდად და მთლიანის კანონით არის განსაზ-
ღვრული.

ვ-ამ, რიც თავდაპირველად მხოლოდ აღქმის კვლევით განისაზ-
ღვრებოდი, შემდეგ გეშტალტის კვლევა აზროვნების პროცესებზე გაავ-
რცელი. ამ მიმართულების თანახმად, წინადადებაში გამოთვმული აზ-
რი მასში შემავალი ცალკეული სიტყვების მნიშვნელობათა უბრალო ჯამი
კი არ არის, არამედ ახალი აზრის წარმოქმნაა, გაგეშტალტები ანუ
გადასტრუქტურებად მოცემული ელემენტებისა.

გეშტალტეორიის განვითარებაში დიდი წვლილი |შეიტანა ვ. კელჭ-
რის ცდებმა შიმპანზე-მაიმუნებზე. მან დაადგინა, რომ შიმპანზეს
მოქმედები მიზანს აღწევს, თუ ეს მიზანი და მისი მიღწევის საშუა-
ლება ერთ გეშტალტურ ველში, ერთ მთლიან |სიტუაციაში აღიქმება.
მაგ., მშიერი მაიმუნი მაღლა დაკიდებული ბანანის მოპოვებას ახერ-
ხებს თუ იარაღი — ჯოხი, ან |ჟუთი, (რ-ზეც დადგომა შეიძლება) და
ბანანი მაიმუნს ერთ ველში ეძლევა, მაშინ იგი ამოცანას „ჩაწევდომის“
(Evolution). გზით ერთბაშად წყვეტს ჩაწევდომის ფუნქციებს დადგენა
და ველის დინამიკური განსაზღვრა იყო ვ. კელჭრის კვდების მთავარი
შედეგი. ჩაწევდომა მან დაუპირ. „ცდისა და შეცდომის“ გაგებას
ფს-გიაში. გეშტალტის ცნებამ |შეჯუჯულა ფს-გიაში სინამდვილის გაგება
ელემენტების განონზომიერებიდან.

ვ. კელჭრი ფიქრობდა, რომ გეშტალტიზაციის პრინციპი შეიძ-
ლება გავრცელდეს ფიზ. მოვლენებზეც, რამ მთირ ფორმალური თა-
ვისებურებანი, რელაციები და სტრუქტურული მხარე ფს-კურის მსგავს-
სია. (იხ. იზომორფიზმი).

გეშტალტის ფაქტორები — გეშტალტ-კვალიტეტების წარმოქმნას,
ანუ აღქმის შინაარსებრის გაფეშტალტებას გარეგეული ფაქტორები გან-
საზღვროებს. მათ შორის ძირითადია:

1) სიახლოების, მანძილის ანუ მეზობლობის ფაქტორი — აღქმაში გარ-
კეულ ფიგურას, ფორმას ანუ გეშტალტურ მთლიანობას ქმნის ას ნაწი-

ლები, რ-იც ურთიერთთან ახლოს მდებარეობენ ანუ მეზოპლები არიან.

ამ ჩვენ ხაზიდან ოთხ გარეულ
ულ ფიგურას ქმნიან ის შეკვილი
ხაზები, რ-იც ურთიერთთან ახლოს
მდებარეობენ (ნახ. № 1).

ნახ. № 1

2) მსგავსების ფაქტორი-აღწმაში ერთ გეშტალტს ქმნიან ის ნაწილები
ანუ ელემენტები, რ-იც ურთიერ-
თის მსგავსი არიან. ამ თხუთმეტი
ელემენტიდან გეშტალტს ქმნის
მსგავსი ნაწილები-წრეები ერთ
გეშტალტს, წერტილები-მეორეს
(ნახ. № 2)

ნახ. 2

3) შინაგანი მიკუთვნილობის ანუ კარგი გეშტალტის ფაქტორი - აღ ქრემი
გარეულ გეშტალტს ქმნიან ის ნა-
წილები, რ-იც შინაგანად ერთმა-
ნეთს მიეკუთვნება; მაგ., მოცე-
მული ხაზებიდან ერთიანდებიან არა
ახლოს მდებარე ხაზები, არამედ
შორს მდებარენი იმიტომ, არა
ისინი თავისი ბოლოებით ურთი -
ერთს მიეკუთვნებიან (ნახ. № 3).

ნახ. № 3

4) დანშულობის ფაქტორი - აღწმაში ერთ კეშტალტი ერთიანდება ას.
ნაწილები, რომელ დაზუსტების
ქმნიან, მაგ., მოცემულ ნიჭაზების
გეშტალტად ერთდებიან ის შორეულ
წკვილი ხაზები, რომლებიც დაზუსტების
ფოფურის ქმნიან.

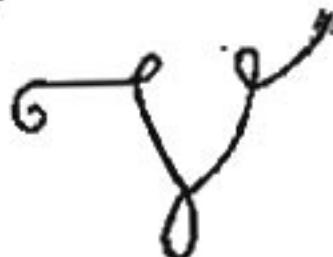
ნახ. № 4

5/ მდებარეობის ფაქტორი - აღწმაში სისიმაღლის კვალი, არამედ რითა -
კიდებულია აე ნაწილთა ურთიერ-
თის მიმართ მდებარეობაზე.
(ნახ. № 5). მოცემულია ორ-ორი
თანაბარი სიგრძის ექვისულისება.

ნახ. № 5

ნახაზ ა-ზე ექვსკუთხედებს მისიმაღლის შეხების არე აქვთ, ნა-
ხაზ ბ-ზე კი ისინი ისე არიან მოპირდაპირე წერტილის ურთიერთში შე-

ჭრილნი, რომ მათი ჰედა და ქედა გვერდები ურთიერთის გაგრძელებას
წარმოადგენერს და სდება შემდეგი: პარველ შემთხვევაში (ა) ორი -
ვა ექვსკუთხედს მათთაღ ვტედავთ; მეორე შემთხვევაში (ბ) კი ორის
ნაკვეთ შეობით ერთ ვრძელ ექვსკუთხედს ვამჩნევთ. მაშასაღამე,
შედებარეობის ფაქტობის ვარდარის ჟექშნაც შეუძლია და დაშლა.
6) გამოცდილების ფაქტონი - ვარდარის წარმოქმნაში მნიშვნელობა
აქვს იდნის გამოყენებას ანუ
ჩვეულებას. მაგრა, მოცუმული ფი-
გურია (ნახ. № 6) ლათინისტისთვის
იქნება ას ა „ვ“, ელინისტისთვის კი
ორი პერძნული ასო-სივმა და გა-
მა.

7) დახვეულის ანუ განწყობის ფაქტორი - აღმართა მოცუმული ნაში-
რების გადატექილებისათვის მნიშვნელობა აქვთ სუბ-შე-წინასწარ შე-
ქმნილ განწყობას. ნაწილები გეპრაკტიკობთ, იმის მიზელვით თუ რასთ
მოულის აქვთ სუბა. აღმართა შინაარსების გაფარეტიარების ფაქტორულ-
ები, რომელ აგრძელებულ კინონას უწინდებენ. აქ მოცუმული მაგალითებით
არ აღიარებულია. ასთი მხოლოდ ძირითადია, მაგ., პ. პერსონს (1926)
მოკვადაში აქვთ გეპრაკტის 114 დაქტორი.

გნოსეოლოგია ანუ შემცინების თეორია (ბერძ. *gnosis* – ცოდნა, *logos* – ციდლური ტერმინი) – ფილოსოფიის ნაწილი, შეისწავლის ობიექტური სინამდვივია უცნებების პრინციპები, პირობეჭა და საზღვრებები. „რა წარს ვართ სიამდლვილას ზეგავლენა სუს-ზე პრინციპებიდ გადააჭილება, რა წარს სიამდლსა დაისმის, თუ რა რა ბუნება გაჩერინამდვილის, რა რა ის როგორი სიუეძველი. რა რა სიადაგზეც ამ ვაჩერინამდვილის აღიარება სდება, რა-რია სუბიექტი კი ვაჩერინა ამ გაჩერინამდლის სდება, რა-რია შეპირებები?“ ვაჩერინა მიმართება ამ გაჩერინამდლის სდებაზე ნაკუთხებს მარტინ ლინდი და სხვა ა. შ..., იმ მომენტში დამდგრად ნაკუთხებს მარტინ ლინდისა და სხვა ა. შ..., იმ მომენტში ტადან ფი-ვის როლი თავდება და აღვილი შემცინების თეორიის უნდა-დაეთმოს“ (დ. უზნაძე).

დაეთმოს" (დ. უზხაძე).
გონიერი ასაკი (გურა, Intelligenzalter) აღნიშნავს ბ-ვის
გონიერები (ინტელექტუალერი) განვითარების დონეს. მიუვითოთებს
იმაზე, თუ რა ლონეზე დვას ბ-ვის ინტელექტუალური განვითარება თა-
ვის ბოლოვანტ ქონილოვის ასაკთან შედარებით (ი. ასაკი) -
დაწინაურებულია, ჩამორჩება, თუ ეკუთხება თავის ასაკს. მაგრა,
რომ ასაკი არ შეიძლება ს წლის ასაკის ბ-ვის გონიერივ
გადასაცემს, მას მის მიზან გონიერივა ასაკი იქნება
ს წლის და ეკუთხება ასაკის მიზანის გონიერებით (მილილი გონიერები). ბ-ვიდ ჩაითვლის
87

ბა. მაგრამ თუ კი ეს 7 წლის ასაკის ბ-ვი თავისი გონებრივი განვი - თარებით 6 წლის ბ-ვის გონებრივ განვითარების დონეზე დგას, მაშინ მისი გონებრივი ასაკი 6 წელი იქნება და ის ჩამორჩენილ ბ-ვად ჩაი-თვლება. თუ ბიოლოგიური ასაკი და გონებრივი ასაკი ერთნაირია, მა-შინ ბ-ვის გონებრივი განვითარება ნორმად ჩაითვლება.

არსებობს გ. ა-ის შემოწმების (გაზომების) სტანდარტიზებული ტესტების სერია, კ. რ-ჩც ინდივიდუალური ისე კოლექტიური. შემუ-შავებულია აგრეთვე გ. ა-კის მაჩვენებელი ფორმულა-გონებრივი კო-ჟიციენტი (10).

გონებრივი კოეფიციენტი (გერმ. *Intelligenzquotient = IQ*) – შემო-ილეს ა ბინემ და ვ. შტერნბა გამოხატავს ბ-ვის გონებრივი განვითა-რების დონეს რაცხობრივი მაჩვენებლით. გ. კ-ს გამოსაკვლევად სათა-ნათო ტესტებით წინასწარ ვაღვენთ გონებრივ ასაკს, მერე ვუფარ - ზებთ მას ბიოლოგიურ (ქრონლოგიურ) ასაკს. ვთქვათ, ე წლის ბო-ლოგიური ასაკის ბ-ვის გონებრივი ასაკი არის ც. რ წელი, მაშინ მისი ჭ. კ. იქნება ც. ნ. ც. ც. ც. 1. 075 = 1. 1. მჩავალი გამოყვლევით დადგენილია გონებრივი განვითარების ზონების შესატყვისი გ. კ., მაგ., ნორმალუ-რი ბ-ის ვ. კ. უზრის 1. 0; დაწინაურებულის – 1. 25; დებილის – 0. 75;. მათ შორის მოცემული კოეფიციენტი გამოხატავენ სხვადასხვა ხარი-სხის გონებრივი განვითარების დონეს.

გ. კ., რ-ჩც გონებრივი განვითარების მაჩვენებელი, ორგვარი მნიშვ.: ერთი მიგვითითებს, თუ რ-რი შესაძლებლობების ბ-ვთან გვაქვს საჭმე ამჟამად, მეორე – პროგნოზის მნიშვ. რ-იც ცდილობს განვერიტოს ბ-ვის ნიჭის მონაცემები იმ თვალსაზრისით, | თუ რას | უნდა | მოვალეოთ მომაუალში მისეან.

გონებრივი განვითარების შემოწმება – შეიძლება სტანდარტი - ზებული ტესტების სერიით, მაგ., ბინე-სიმონის ტესტების შეტოვით (იხ. ბინე-სიმონის სკალა) შემდეგნაირად: ბინე-სიმონის ინდივიდუა-ლური შემოწმების ტესტები ალტერნატიული გადაწყვეტის ტესტებია, | ც. ან წყვეტის ამოცანას, ან – ეერა. ერთი ასაკისათვის ხუთი ტესტი ტიპ განკუთვნილი, ე. ი. ასაკის ერთი წელი 5 ტესტის დალებითი გა-დაწყვეტით იზომება. მაშასადამე, ერთი ტესტი უდრის 1: 5 = 0. 2 გონებრივ ასაკს მაგ., უამოწმებთ ც წლის ბ-ვის გონებრივ ასაკს ვვარაუდობთ, რომ ის თავის ასაკის უველა ტესტს გაღაწყვეტს და ვა-წვდით ც წლის ბ-ვის შესაფერის ტესტებს. ვთქვათ, მათგან მან 4 ტესტი გადაწყვიტა, მაშინ ვიხევთ უკავ და ვაწვდით 7 წლის ასაკის ტესტებს. თუ აქ მან ხუთივე გადაწყვიტა მაშინ ავტივართ ზეეით, გაწვდით ც წლის ტესტებს. ვთქვათ, გადაწყვიტა 2 ტესტი, ვაწვდით

10 წლის ტესტებს. გადაწყვეტა 2, მაგრამ 11 წლის ტესტებიდან – არც ერთი. ვაჯაშებთ ღადაშითად გადაწყვეტილ ტესტთა რაოდენობას $4 + 2 + 2 = 8$. თუ ერთი ტესტი 0,2 უდრის, 8 ტესტი ედრება $0,2 \times 8 = 1,6$ გონიერივ ასაკსა | ამოსავალ ასაკად ვიღებთ ? წელს (სადაც ბ-ვმა ყველა ტესტი გადაჭრა), ვუმატებთ მას 1,6-ს დამილებული 8,6 იქნება, შემოწმებული და წლის ბ-ის გონიერივი ასაკის რაც იმას ნი - ჰავსარომ ეს გ წლის ბ-ვი თავისი გონიერივი განვითარების დონით უდრის 8,6 წლის ბ-ვის გონიერივ განვითარებას. არსებობს გონიერივი გან - ვითარების შემოწმების სხვა მეთოდებიც, მაგ., ვ. შტერნის, ვ. მიო-დესას, ე. პიორკოვსკის და სხვა. საბჭოთა ფს-გის აზრით ბ-ვის გო-ნიერივი განვითარების შესახებ უურო სწორ და სანდო მასალას იძლევა ბ-ვზე სისტემატური პედ. დაკვირვება ფსიქო-ნევროლოგიურ შემოწმუ-ბასთან ერთად, ვიღრე სტანდარტული ტესტებით შემოწმება; . ამიტომ იგი ზემოაღწერილი სტანდარტული ტესტების წინაშე უპირატესობას ბ-ვზე სისტემატური პედ. დაკვირვებას ანიჭებს.

გონიერივი შრომა – იხ. ქუევის ექსტროგენური ფორმა.

გონიერივად ჩამორჩენილი ბავშვი – იხ. ოლიგოფრენიი, გონიე-რივი ასაკი.

გონიერება ანუ ზოგადი გონიერება (*Intelligenz*) – ტერმინი შე-მოდებულია გონიერივი განვითარებას დონის გაზომვის მიზნით ვ. შტერ-ნის მიერ. ნიშნავს „ზოგად (გონიერებითი) გონით | შეგუებას. ცხოვრე-ბის თაღ ამოცანებთან და პირობებთან“ (შტერნი). განასხვავებენ გა-ის ორ სახეს: თეორიულ გ-ის და პრაქტიკულ გ-ის. თეორიული ვ. გუ-ლისტმობს ლოგიკურ-ვერბალურ (ცნებით) აზროვნებას. აზროვნების ეს სახე, ჩვეულებრივ, გამოიყენება პრობლემური სიტუაციას გადაჭრის მი-ზნით თეორიულ სფეროში (გნოსტიკური აზროვნება). პრაქტიკული ვ. გულისტმობს აზროვნების პროცესების გამოყენებას ცხოვრების პრაქტი-კული სფეროში, პრაქტიკული ამოცანის გადაჭრის მიზნით. ფს-გიაში შილებულია გ-ის ექსპერტული გაზომვა, მისი დონის (გონიერივი ასაკის) საბუღენის მიზნით სასკოლო ასაკის ბ-ითან. (იხ. გონიერივი ასაკი, გო-ნიერივი კულტივაციენტი).

გონითი შეცნიერული ფსიქოლოგია (გერმ. | Geisteswissenschaftliche-
che Psychologie): – მიმართულება ფს-გიაში, რ-იც ვ. ტილთაის „აღწერ-თი“ ანუ „გაგებებით ფს-გიის“ საფუძველზე წარმოიშვა და განვითარ-და. ვ. დილთის აზრით, გინაიღან გონის შეცნიერებანი (შეურნეობის, ეკონომიკის, უფლების, ხელოვნების მოვლენათა შესახებ) წარმოქმნა-ლი არიან აღ-ნის სულიერი ტოოვრების კოტალი კავშირებიდან, ამი-ტომ მათი გაგება შესაძლებელი ხდება ისევ ამ გავშირების საფუძველ -

ზეა ასე უნდა ხდებოდეს ფს-გიაშიც: ად-ნის განვითარებულ სულიერ ცხოვრებაში მოცემული ნაწილებისა და კავშირების გაგება უნდა ხდებოდეს იმ სახით, რა სახითაც ისინი განიცდებიან და არ არიან ჩვენს მიერ ნაგულისხმევი ან დასკვნილი ფს-ლოგია, რ-რც მეცნიერების ერთ - ერთი დარგი, თავის კვლევა-ძიებაში ძირითადად უნდა ემყარებოდეს ფს-ტურის გ ა გ ე ბ ა ს, მისი კავშირების აზრისა და მნიშვნელობისა მას ისტორიულად „გაგებითი ფსიქოლოგიური ექსპრესია და მის ფსიქომაღენლოგი არიან კულტურის შემდეგ ა ისტისაპერსი და ე შვრანგერია.

გრაფოლოგია (ბერძ. graphō - ვწერ და logos - მოძლვრება) - მოძლვრება ხელწერის ქარაქტეროლოგიური მნიშვნელობის თანახმად ამ მოძლვრებისა ხელწერა განიხილება, რ-რც ფს-კური თავისებურების „გამომხატველი მოძრაობა“ (გარეგამოსახულება).

გრაცის სკოლა - იხ. ავსტრიული სკოლა.

გროსის თეორია თამაშისა - იხ. თამაშის თეორიები.

გრძნობა - ფს-კურ მოცელნათა (განცდათა) ერთ-ერთი ჯგუფი. თუ ყოველი შემეცნებითი ფს-კური პროცესისათვის (შეგრძნება, აღქმა, წარმოდგენა, აზროვნება და სხვა) დამახ. თავისებური ვითარების განცდა, ხოლო ნებელობისათვის საკუთარი „მე“-ს აქტივობის განცდა, გ-ისათვის პირიქით, დამახ. ის არის, რომ მასში სუბ, განცდის საკუთარ მდგომარეობას, დამოკიდებულებას ანუ პოზიციას ობიექტური ვითარების მიმართ: მაგ., საგანი რ-აკ აღვიქვამ, შეიძლება ჩემთვის იყოს სამიამოვნო ან უსიამოვნო, შეიძლება მახარებლეს ან სევდას მეგრილეს, მიუვარდეს ან მძულდეს და ა შე და თ სწორედ გარეგანი ობიექტის მიმართ სუბის ასეთი საკუთარი მთლიან-პიროვნული, სხვაზე დაუჭავანადი სპეციფიკურ სუბ-ური ხასიათის დამოკიდებულების განცდას გ. ეწოდება.

ფს-გია | გ-ის ორ ურთიერთისაგან განსხვავებულ ჯგუფს გამო - ყოფის: 1. გ-ს ფონო მნიშვნელობაში ანუ საკუთრივ | გ-ს . ჩნდება გარეგანი სინამდვილის შემეცნებასთან დაკავშირებით, აზროვნების თუ საგნის აღქმის პროცესში. ეს | გ-ები სუბ-ის სპეციფიკური სახის შინაგანი მდგომარეობა, რ-შიც წიამოვნება-უსიამოვნების განცდასთან ერთად საგნის ის ნიშნებიცად მოცემული, რ-ებიც სუბ-ზე საგნის ზემოქმედების შედეგად ჩნდება, რ-რც ამ საგნის დამახ. თვისებები; მაგ., სასიამოვნო ან უსიამოვნო გემო, საგნის სასიამოვნო ან უსიამოვნო სუნი, სასიამოვნო ფერი, ლამაზი ბუნება, პერზაურა, მოსაწონი ან გასაკიცხი მოქმედება ად-ნისა და სხვა.

2. გა ფართო მნიშვნელური ემოცია – წარმოადგენს სუბ-ის მიერ ობიექტური ვითარების მიმართ საკუთარი დამოკიდებულების ანუ პო-ზიციის განცდას, მაგრამ ისეთ განცდას რ-იც „საკუთრივ გრძნობისა-გან“ განსხვავებით სუბ-ის მთელ პიროვნებას მოიცავს და თავის მიმდა-ნარეობის პროცესში ცნობიერების გამატონებულ შინაარსად იქცევა. ასეთიც მაგრა, სიყვარული ან რაღაც ან ვიღაც | გვიყვარს, სიყვარული ან ვიღაც გვდეს, შიშ არც არ არა რაღაც ამ ვიღაც გვდეს, შიშ არც არა რაღაც გვითარება გვაშინებს და სხვა. ერთი სიტყვით | გ - ემოცია არაა და ობიექტური ვითარების შოცემულობასაც მუდამ წინასწარ გუ-ლისხმობს, მაგრამ რ-რც თავისებური ფს-კური ფაქტი იგი მაინც ამ ვითარებისადმი სუბ-ის პირადი მთლიან-პიროვნული დამოკიდებულების, პოზიციის სპეციფიკური განცდაა და არა | მისი ეგზისტენციის წვდო-მი ანუ შემცირება.

| გ - ემოციის თვისობრივ-რომელობითი ნიშნებია – სუბიექტუ-რობა, პოლარულობა, ამბივალენტობა (იხ. ამბივალენტობა | გ-ის პოლარულობა, | გ-ის სუბიექტურობა).

| გ-ის გრადუალური (ზარისხობრივი) ნიშნებია – ინტენსიურობა, ექსტენსიურობა, სილრმე, ზანიერობა (იხ. | გ-ის ექსტენსიურობა, | გ-ის ინტენსიურობა, | გ-ის სილრმე, | გ-ის ზანიერობა).

ყოველი ემოცია როგორი თუ მარტივი, ან სასიამოვნო განცდაა, ან უსიამოვნო სიამოვნება-უსიამოვნება | გ-ის ელემენტებად ანუ ელემენტიარულ | გ-ებად ითვლება. მე-ც ს-ის ფს-გიას | გ-თა მთელი სამ-დგიდრო ამ ორ ელემენტზე დაჰყავდა (იხ. სინგულარიზმი). ამის სა-ჭირო მიმართულება იცავს მრავალ, თვისობრივად განსხვავებულ ელე-მენტარულ | გ-თა არსებობას (იხ. პლურალიზმი). | გ-ემოციისათვის არ - სეზითად დაშახ. სხეულებრივი გამოვლინებები, ე. წ. გამრმხატველი ანუ გამოსახულებითი მოძრაობები, (იხ.).

გრძნობათა კლასიფიკაცია: ა) | გ-ები ვიწრო მნიშვნელური გ-ები, თავის შხრივ იყოფა ორ ჯგუფად: 1. გრძნობადი | გ-ები, რ-ებიც აღიძვრის საგნის ფერის, ფორმის, სიმძიმისა და საზოგადოდ საგნის აღმის შედეგად და 2. უმაღლესი | გ-ები – ინტელექტუალური, ესთეტი-კური, ეთიკური, სოციალური, რელიგიური, ესენი წარმოქმნება სუბ-ის სათანა-დო გარემოსთან ურთიერთობის პროცესში.

ბ) | გ-ები ფართო მნიშვნელური ემოციები; მათი კლასიფიკაციის ცდებიდან ცნობილია: 1. ემოციების დაჯგუფება მათი წარმოშლა-ბი ინსტინქტების საფუძველზე (ვ. მაგ დოუგალი), მაგრა, შიშის ემო-ცია წარმოშლა თავდაცვის | ინსტინქტის საფუძველზე, სექსუალური ემოცია – გამრავლების | ინსტინქტის საფუძველზე, ფლობის ემოცია სა-

კუთხების ინსტრუმენტის საფუძვლზე და სხვა.

2. დღოს პრინციპის საფუძვლზე (ვ. შტერნი) ა) აწმყოს ემოციები (გუნება, აფექტი და სხვა), ბ) მომართული ჩიმა - უიები (მოლოდინი, შიში, იმედი და სხვა) გ) ჭარსულისაკენ მიმართული ემოციები (პატრიოტიზმი, ერთგულება, დარღი, დამოკიდებულების გ.)

3. კურტ შნაიდერის კლასიფიკაცია გამოყოფს გ-ემოციების სამჯგუფს: 1. მდგომარეობის აღმნიშვნელი გ-ები (სიხარული, დარწმუნებულობა, სიმშეიფე, დარღი, შიში, შური, წუხილი და სხვა), 2. თავის თავის მიმართ ემოციები (ძალა, თავმოწონება, თავისი უძრავისობის გ., სირცხვილი, სინანული, თავმდაბლობა და სხვა), 3. სხვის მიმართ ემოციები (სიყვარული, თანავრძნობა, გულშემატყივობა, სიძულვილი, უნდობლობა და სხვა).

გრძნობადი აღქმა – იხ. აღქმა.

1. გრძნობადი ანუ სენსორული ყურადღება – იხ. კურადღება გრძნობადი (თვალსაჩინო) შინაარსი – შინაარსი, რ-იც შეგძნებების სახით ყოველ კონკრეტულ აღქმაში განიცდება, ასეთია: ფერი, ფორმა, ბგერა, გემო, სუნი, სიმაგრე-სირბილე, რემპერატურა და სხვა. გ. თ. შ. და მისი რეპროდუქციული სახეები აზროვნების ძირითადი ამოსავალი პირობაა.

გრძნობათა პოლუსების ასიმეტრიულობა – კნობილია, რომ არა ყოველ სასიამოვნო გრძნობას უჰირ. შესატყვისი საწინააღმდეგო უსიამოვნო გრძნობა, რაც იწვევს დადებით და უარყოფით გრძნობათა შორის რაოდენობრივ ასიმეტრიულობას: სასიამოვნო და უსიამოვნო გრძნობათა ურთიერთ შეფარდება ასიმეტრიულია.

დაღასტურდა, რომ ქართულ ენაში უარყოფით (უსიამოვნო) გრძნობათა აღმნიშვნელი სიტყვები აღქმატება დადებითს (სასიამოვნოს). მაგ., უარყოფითი ემოციის გამომხატველი სიტყვები შეაღგენენ დაახლოებით 415 ლექსიკურ ერთეულს, დადებითი – 108-ს. სიტყვიერ პლანში აღნიშნული გრძნობათა ეს ასიმეტრიულობა სასიგნალო-ბიოლოგიური მნიშვ.: უფრო მეტი სიტყვებით და, მაშასადამე, მეტი დიფერენცირებით აღინიშნება ის, რაც უფრო გვაწუხებს და უსიამოვნო გრძნობას იწვევს, ვიდრე ის, რაც გვახარებს და სასიამოვნოა.

გრძნობადი შეგრძნება – (გერმ.: Gefühlsempfindung) – კარლ შტუმფის მიერ შემოტანილი ტერმ. ფს-გიაში იმ მიზნით, რომ ურთიერთისაგან გაემიჯნა საკუთრივ გრძნობა და ისეთი სხეულებრივ-ორგანული შეგრძნება, რ-იც გრძნობის ხასიათსაც ატარებს; ასეთებია მაგ., სლოკინი, ქავილი, ლიტინი, ტკივილი, სექსუალური განცდა და სხვა.

გრძნობის ექსტენსიურობა – გრძნობა ვრცელდება ცნობიერების სხვადასხვა : შინაარსებზე; . ზოგი გრძნობა მთელ ცნობიერებას ფარავს და მას თავისი ელფერით ლებავს, მაგ., გუნება, ოფექტი. ზოგი გრძნობა მას თავისი ელფერით ლებავს, მაგ., გუნება, ოფექტი. ზოგი გრძნობა შის გავრცელებულობა. კი უფრო შეზღუდულია გრძნობის განვითარების არე ცნობიერებაში შეგრძნების ინტენსიურობაზე პირდაპირ დამოკიდებულებაში არ იმყოფება, მაგ., ცუდ გუნებაზე ყოფნა, რ-იც მთელ ცნობიერებაზეა გავრცელებული, შეიძლება რამე მცირე მიზეზმა გა - მოიწვიოს.

გრძნობის ინტენსიურობა – ყოველ გრძნობას გარკვეული ინტენსიურობა ახასიათებს. ის შეგრძნების ონტენსიურობაზეა, დამოკიდებული. მაგრამ ერთმნიშვნელოვანი კავშირი მათ შორის არ არსებობს. გრძნობის ჭვედა ზღურბლი შეგრძნების ინტენსიურობის ის დონეა, რ-იც პირველად იწვევს გრძნობას. შეგრძნების ზრდასთან ერთად სიამოვნება - უსიამოვნების გრძნობაც იზრდება. მაგრამ სიამოვნების და უსიამოვნების ზრდას სხვადასხვანაირი დინამიკა ახასიათებს. უსიამოვნების ზრდა თითქმის განუსაზღვრელია, მას ზედა ზღურბლი არც კი აქვს. | სიამოვნების ზედა ზღურბლი კი 'ადვილად მისაღწევია: დგება მომენტი, როგო სიამოვნების ზრდა ჩერდება, შეგრძნების შემდგომი გაძლიერება სიამოვნების ზრდას ვერ იწვევს, არამედ, პირიქით, იწვევს მის შეც - ვლას თვისობრივად: სიამოვნება გადაღის უსიამოვნების განცდაში. არ სებითად ასე ხდება ერთი და იმავე შეგრძნების ბევრჯერ გამეორების შემთხვევაშიც. უსიამოვნების გამომწვევი შეგრძნების; ბევრჯერ გამეორებისას უსიამოვნების გრძნობა ყოველთვის ჩნდება, ხოლო სასიამოვნო შეგრძნების მრავალჯერ გამეორებისას სიამოვნების გრძნობა ქრება და მის ადგილას ჩნდება უსიამოვნო გრძნობა. მაგ., კოქათ, რამე სიმღერის მოსმენა ჩემში სიამოვნების გრძნობას იწვევს, მაგრამ თუ ის ბევრჯერ, გამეორდა სიამოვნების ნაცვლად მიჩნდება უსიამოვნების განცდა და სურვილი შეწყდეს მისი განმეორება.

გრძნობის პოლარულობა – გრძნობები ურთიერთისაღმი პოლარულად არის დაპირ. მაგ., უსიამოვნება სიამოვნების საპირ. პოლუსია, აგზება – დამშეიდების საპირ. ამის მიხედვით უნდა გვევარაულა, რომ ყოველ გრძნობას თავისი საპირ. პოლუსი აქვს და, რომ სიამოვნება-უსიამოვნება და საზოგადოდ დადებითი და უარყოფითი გრძნობები თანაბარი რაოდენობითაა წარმოდგენილი;. მაგრამ სინამდვილეში: ეს ასე არ არის. არა ყოველ გრძნობას უპირ. მეორე პოლუსზე საწინა გრძნობა, მაგ., სინდისის ქენჯნა ან სირცევილის გრძნობა ძალიან მწვავე გრძნობებია, მაგრამ მათი საპირ. გრძნობის დასახელება ერთობ ჟირს. გ. პ. არ არის მათემატიკური ხასიათის, სადაც ერთ პოლუსს აუკილებლად

საპირა, პოლუსი პოზიტიურად უპირა გ. პ. პიროვნული ხასიათისაა, ამიტომაც არის ის ასიმეტრიული (იხ. გრძნობათა პოლუსების ასი - მეტრიულობა) .

გრძნობის სიღრმე – უკავშირდება პიროვნების ფენობრივი (წაგე-ბულებას; ეხება იმას, თუ რამდენად ღრმადაა გრძნობა ჩანერგილი პიროვნების ფენებში, რამდენად ახლო დგას „ სიცოცხლის გრძნო - ბასთან“ და პიროვნების „ენდოთიმურ საფუძველთან“). იგი გრძნობის ექსტენსიურობის საწინა ცნებაა (იხ. „სიცოცხლის გრძნობა“, „ენდო-თიმური საფუძველი“).

გრძნობის სუბიექტურობა – გრძნობის ერთ-ერთი არსებითი ნიშანია ის, რომ გრძნობა სუბ-ის საკუთარი სპეციფიკური მდგომარეობის განცდაა. თუმცა „გრძნობად გრძნობებში“ (იხ. გრძნობა) ობიექტურ-საგნობრივი მომენტიცაა მოცემული, მაგრამ ამ ობიექტურობას აქ თავისთავადი, თვითმყოფი მნიშვნელი არა აქვს. სუბ- მაინც საკუთარი მდგომარეობისაკენაა მიმართული და არა საგნის შემეცნებისაკენ. გ. ს-ით აიხსნება ის ფაქტი, რომ ერთი და იგივე ობიექტურმა ვითარებამ შეიძლება ერთნაირი გრძნობა არ გამოიწვიოს ერთსა და იმავე სუბ-ში სხვადასხვა ღროს და სხვადასხვა სუბიექტში ერთსა და იმავე ღროს. ემოციის შემთხვევაში კი საგნობრივი მომენტი თითქოს არ ჩანს და გრძნობა წმინდა სუბიექტურ მდგომარეობად განიცდება.

გრძნობის ხნიერობა – გრძნობას ხაზიერობა ახასიათებს: ზოგა გრძნობა მეტად შთამშექდავია, ხანგრძლივად მოქმედი, დიდხანს არ ქრება, ზოგი კიდევ სწრაფად გაივლის და კვალსაც კი არ დატოვებს.

გულყრა – უეცრად განვითარებული ხანმოკლე პათოლოგიური მდგომარეობა, ახასიათებს ცნობიერების აშლა ან სრული დაკარგვა, რასაც ახლავს კუნთების კრუნჩევები, ან სხვა სახის უნებლიერ მოძრაობანი. გულყრები სხვადასხვაგვარია; ე პ ი ლ ე ფ ს ი უ რ ი გა-ორი სახისაა: ა) დიდი გულყრა (grand mal) – ცნობიერების უეცარი დაკარგვა და ტონური კრუნჩევები, რ-ის ღროს ავად. მოცელილივით ეცემა ძირის. ტონური კრუნჩევები თანდათან გადადის რიტმულ-კლონურ კრუნჩევებში. გ. მთლიანად 5-7 წუთს გრძელდება. მდგომარეობიდან გამოსვლის შემდეგ ავად-ს არაფერი ახსოვს გულყრის შესახებ. ბ) მცირე გულყრა (petit mal) – ცნობიერების უეცარი ხანმოკლე დაკარგვა, რ-აც ახლავს კრუნჩევები და წაქცევა მოგონება ჯ-ის შესახებ არ რჩება. გ) ისტერიული გულყრა – ეითარდება ფსიქიკური ტრამვის შედეგად. ახასიათებს ცნობიერების უეცარი აშლა, ავად. ნელნელა ეშვება ძირის. უნებლიერ მოძრაობანი ვლინდება არა კრუნჩევების, არამედ საკმაოდ მრავალფეროვანი, რომელი გამომხატველი მოძრაობების სახით.

გრძელდება რამდენსამე საათი. გ-ის შესახებ, ავაღ-ს ჩრება წყვეტილი მოგონება. დ) ნაწილობრივი ანუ ზრავე-ჯეკსონის გ. - გამოიხატება მხოლოდ გარკვეული ჯგუფის კუნთების (მაგ., ზემო, ან ქვემო კიდურის კუნთების, სახის მუსკულატურის) ტონურსა და კლონურ კრუნჩხებში. შემთხვევათა ნაწილში შეიძლება მოხდეს კრუნჩხების გავრცელა და - ნაჩრენ კუნთებზეც. გვხვდება თავის: ტვინის გარკვეული უბნების ლოკალური დაზიანების დროს.

ცუნება - გარკვეული მთლიანი სულიერი განწყობილება - კარგი ან უცდი, აპათიური ან აგზნებული. ვრცელდება ცნობიერების ყველა შინაარსზე, ის მთელ პიროვნებას მოიცავს. წარმოიშობა საერთო შთაბეჭდილებათა ერთობლიობის საფუძველზე. მისი გამომწვევი მიზეზი შეუმჩნეველიც კი შეიძლება იყოს, ე. ი. არც კი ვიცოდეთ რამ წარმოშვა იგი. შაგრამ ისიც შეიძლება, რომ გ. რამე კონკრეტულმა მიზეზმა აღმრას. მაგ., დღეს მივიღე მეგობრის ბარათი, გამიხარდა და კარგ გუნებაზე დავდექი. ორივე შემთხვევაში თვით გ. ზოგადი, | დიდუშური ხასიათის სულიერი განწყობილებაა, რაიც რამე | საგნისაკენ მიმართული არ არის, საგნისადმი ინტენცია არ ახასიათებს. („გუნებაზე ყოფნის განცდა, თავის იქით არაფერზე მიუთითებს“ ა. ევერტი). ზეგავლენას ახდენს აღ-ნის ქუვაზე, განსაზღვრავს აფექტების ხასიათს, შეიძლება იყოს ხანგრძლივი, ქრონიკული, ან უფრო ხანმოკლე; . მწვავე და სწრაფი მიმღინარეობა იშვიათად ახასიათებს, გარდა დიდ გავლენას ახდენს აღ-ნის ორგანული (სომატურ-ვიტალური) მდგომარეობა, მაგ. ავაღ. აღ-ნი მეტწილ ცუდ გუნებაზეა ამიტომ შეიძლება | და თერაპევტულ-დიაგნოსტიკური მნიშვნელობაც მიეცეს.

| დ

დავიწყება - დასწავლილის დავიწყება ისეთივე ბუნებრივი მოვლენაა, რ-ჩვ დამახსოვრება. წესისამებრ, რაც სუბ-ს უსწავლია, ზოგი რამ იქნდან ავიწყდება. | დ. დროის ფუნქციას წარმოადგენს: რაც დრო გადის, სულ უფრო და უფრო შეტი გვავიწყდება. | და იზრდება.

ჩვეულებრივ, როცა | დ-ის შესახებ მსჯელობენ, მხედველობაში დევი წარსულში ცნობიერად მიღებული განცდების და საერთოდ სწავლის შედეგად შეძენილი ცოდნა-ჩვევის ცნობიერებიდან გასვლა. დ. უზნაძის განწყობის თეორიის თანახმად, ყოველი შინაარსის დასწავლას, საფუძვლად განწყობა უდევს. დასწავლილის გახსენება მისი ქვემდებარე განწყობის კვლავ აქტუალიზაციის საფუძველზე ხდება. მაგ - რამ დ. ორსაერ ამ ფაქტს, ე. ი. ცნობიერად შეძენილ შინაარსა